

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Bakalářská práce

2011

Martina Greňová

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Ústav etnologie

Bakalářská práce

Martina Greňová

Ženské intimní normy krásy. Depilace a úprava tělesného porostu na příkladu českých žen.

Intimate norms of beauty by women. Depilation and modification of
body hair on the example of Czech women.

Praha 2011

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Korecká

Velmi ráda bych poděkovala všem ženám, které se zúčastnily mého dotazníkového šetření i všem osobám, které mi pomohly dotazníky šířit.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V   dne...

Martina Greňová

Autorka práce hledá důvody odstraňování ochlupení a důvody pro úpravu ženského povrchu těla. K takto zvolenému tématu přistupuje dvojím způsobem: základnou jí je literatura odborná i neodborná a média a za druhé etnografický výzkum mezi českými ženami. Tento druhý způsob zpracování, provádí především na základě dotazníků. Nedílnou součástí je také reflexe v jazyce, kde jako modely uvádí nejrozumnější forklorní útvary. Dospívá k závěru multiplikovaného důvodu odstraňování ochlupení tělesného porostu: hygienický, zdravotní, estetický, jako znak dospělosti, diferenciací člověk-zvíře a muž-žena.

Die Verfasserin dieser Arbeit versucht Gründe für die Haarentfernung und für die Modifikationen der Oberfläche des Frauenkörpers zu finden. Auf dieses Thema geht sie in zweierlei Weise zu: die Basis bildet für sie sowohl Fachliteratur, als auch andere Genres. Den zweiten Teil ihrer Arbeit gründet sie an einer ethnologischen Fragebogenerhebung unter tschechischen Frauen. Ein integraler Teil ist auch die Reflexion des Themas in der Sprache, wo sie als Beispiele verschiedene, die Behaarung des Frauenkörpers und die Schönheit betreffende, volkskünstlerischen Formen aufführt. Sie gelangt zu einer mehrfachen Begründung für die Körperhaarentfernung: hygienisch, gesundheitlich, ästhetisch, als Zeichen von Reife, Unterscheidungsmerkmal zwischen Mensch und Tier und zwischen Mann und Frau.

Krása, normy krásy, tělo, dospělost, ženy, české ženy, dějiny 20. století, dějiny 21. století
Beauty, norm of beauty, body, pubescence, women, Czech women, history of 20th century, history of 21st century

Obsah

Úvod	7
1. Ochlupení a způsoby jeho úpravy	11
1.1 Ochlupení lidského těla.....	11
1.2 Úpravy lidského ochlupení.....	13
1.2.1 Odstraňování ochlupení – vymezení pojmů.....	15
1.2.2 Jiné úpravy.....	16
2. Veřejný diskurz depilace.....	18
2.1 Literatura odborná	18
2.1.1 Literatura lékařská.....	18
2.1.2 Kosmetické příručky.....	19
2.2 Neodborná periodika.....	23
2.2.1 Časopisy pro ženy a dívky	23
2.2.2 Ostatní periodika.....	27
2.2.3 Internetové články, blogy a diskuze.....	27
2.3 Filmy.....	29
2.4 Reklamy – televizní, v časopisech.....	32
2.5 Reflexe těla v jazyce na příkladu ochlupení.....	37
2.5.1 Co říkají slovníky (význam a etymologie).....	38
2.5.2 Užití ve frazeologismech a příslovích.....	40
2.5.3 Užití v jiných útvarech lidové slovesnosti.....	44
2.5.4 Jazyk odborných a populárních publikací.....	46
3. Každodenní praxe žen	46
3.1 Profil respondentek.....	47
3.2 Struktura dotazníku.....	48
3.3 Vyhodnocení dotazníku.....	48
3.3.1 Kosmetické návyky	48
3.3.2 Depilační návyky.....	50
3.3.3 Motivace a přístup respondentek k odstraňování ochlupení	53
Závěr – Konfrontace norem a praxe.....	56
Literatura.....	60
Přílohy.....	65

Úvod

Za téma své bakalářské práce jsem si vybrala jednu z oblastí každodenního života. Právě tato „každodennost“ a „obyčejnost“ jistě svádí k pochybnostem, jestli a proč se vůbec zabývat takovým tématem. Jak ukazuje vědecká teorie i praxe posledních několika desetiletí, jsou tyto pochyby více méně bezpředmětné (např. dílo Lenderové¹). Člověk pohybující se mimo humanitní vědy o smyslu takového tématu ale nejspíš pochybovat bude. V tom případě si stačí všimnout, kolik času ženy odstraňování ochlupení věnují a kolik populárně naučných příruček o těle, kráse a zdraví ve společnosti koluje (např. příručky zabývající se řečí těla, psychologii, komunikací, kosmetickými procedurami...). Ráda bych svou práci poukázala na skutečnost, že toto téma není jen marginální banalitou. Naopak - přítomnost a případné odstraňování ochlupení se spolupodílí na utváření základních kategorií naší kultury a našeho života, zejména ve vztahu k našemu tělu, resp. s ním spojené genderové identitě².

Asi neexistuje kultura, kde by lidé nějakým způsobem neupravovali své tělo. Míra a způsoby úprav se kulturu od kultury a období od období různí a mění, stejně jako to, které části těla se upravují. I motivace pro úpravy těla může být velmi rozmanitá, i když vysledovat tuto motivaci bývá značně obtížné. Důvody lidského chování totiž mohou být skryté a sami aktéři nemusí vědět, proč se chovají způsobem, jakým se chovají.

Podle Geertze³ se „člověk (...) rodí jako bytost zoufale závislá na kultuře a kulturních zásadách, které dávají smysl jeho světu a uspořádávají jeho chování.“ To znamená, že lidé mají vrozenou potřebu nějak upravovat svět okolo sebe i sebe samotné (svoje těla), aby dali „svému“ světu nějaký smysl. Jejich motivace k úpravám je tedy součástí jejich přirozené podstaty. Jak ale lidé vědí, jak své tělo upravovat? Kdo jim udává normy a jakou mocí se zaštituje? Autorit, zasahujících do formování lidského těla, je a bylo vícero: stát, náboženství, v naší současné kultuře věda, výrobci rozličného zboží a média... Tyto autority se mohou navzájem podporovat, prolínat či stát v opozici. Druh a míra jejich interakce se může měnit. Taký jejich motivace pro působení na lidi a jejich chování může být různá. Většinou je to snaha získat nad ostatními moc, ovládat jejich chování, představy a myšlení pomocí nějakého vlastního řádu a systému hodnot. „Upravené“ tělo a vzhled člověka může sloužit jako plocha, na kterém lze viditelně prezentovat příslušnost k nějaké skupině, a tím pádem podřízení normám dané skupiny/autority. „Tělo jako výraz osvojených hodnot, jako odraz norem a

---

1 Lenderová, Milena. *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2001/2005

2 Např. Zábrodská, Kateřina: *Variace na gender*. Praha: Academia 2009.

3 Geertz, Clifford. *Dopad pojetí kultury na pojetí člověka*. In: Geertz, Clifford. *Interpretace kultur*. Praha: Slon 2001. Str. 56-57

hodnot sociálního světa, chápali již Marcel Mauss (techniky těla) nebo Mary Douglasová⁴.

Ovlivňovat formování lidského těla je z hlediska moci zajímavé také proto, že tělo je spjata s „vnitřkem“ člověka, s jeho duší, psychikou, osobností či podobnými abstraktními kategoriemi. Pokud jedinec upravuje své tělo podle nějakých norem, zaobírá se i duševně těmito normami, i když většinou třeba nevědomky. Upravuje tak i své „duševno“, svou osobnost, jelikož jde o oblasti úzce propojené, jak ukázali např. teorie Merleau-Ponty nebo Csordasovi⁵.

Nesmíme ale podlehnout dojmům, že jedinec a jeho tělesné i duševní části podléhají pouze nějaké vnější autoritě, někomu, kdo jim diktuje nevyhnutelné normy. Michel Foucault⁶ a v návaznosti na něj další badatelé doložili, že mechanismy moci fungují shora dolů, ale i směrem opačným. Každý jedinec tedy svým vzhledem a chováním upevňuje a spoluvytváří normy a společenský řád, jinak řečeno reprodukuje a konstruuje je.

Úpravy těla bývají součástí rituálů, zejména rituálů přechodových. Můžeme snadno podlehnout pocitu, že rituály „měnící“ děti/mládež na dospělé nebo převádějící dospělé jedince do období stárí, se vyskytují jen u „primitivních“ společností. Právě upravování ochlupení nám poskytne jasný důkaz, že i v našich životech nastávají zlomy, které sice nejsou institucionalizované v takové míře jako přechodové obřady některých mimoevropských národů, nicméně znamenají mnoho pro jedince i jeho okolí. Podle tohoto kritéria je zjišťován stav mladých mužů, který je často kladena záludná otázka, jestli už si odstraňují ochlupení z brady a jiných částí obličeje. Trefně situaci, kdy je dospělost posuzována podle způsobu úpravy svého těla, dokládá např. Skupnik⁷.

V podstatě vše vztahující se k ženskému tělu a kráse jsou témata, kterými se gender studies a feministické filozofie i související směry hojně zabývají. Motivace a metody těchto oborů bývají různé, společné mají to, že přinesly a přinášejí koncepty a přístupy často radikálně odlišné od zaběhlých konvencí. Například upozorňují na to, že obsah pojmu ženská krása se během času měnil a že i důležitost, která byla kráse přikládána nebyla vždy tak velká, jako je dnes. Podle Lipovetského je vyzdvihování ženské krásy „vynález renesance“⁸. Za dobu, kdy krása začala být doménou žen a jejich nejceněnější vlastností, považuje např. Naomi Wolfová dobu po průmyslové revoluci⁹. Důvody pro změny byly podle Wolfové

---

4 Hadolt, Bernhard – Nöbauer, Herta. *Sozialanthropologie des Körpers* [online] 2004. Dostupné na Internetu přes Google.com na <http://www.univie.ac.at/> [cit. 1.5.2011]

5 Hadolt, Bernhard – Nöbauer, Herta 2004.

6 Podle Zábrodská, Kateřina. *Variace na gender*. Praha: Academia 2009.

7 Skupnik, Jaroslav. *Panoráma antropologie biologické – sociální – kulturní*. 33 *Kultury sexuality: Západ a ženská obřízka. Kulturně antropologická perspektiva*. 1. vyd. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, 2007. Str. 23

8 Lipovetsky, Gilles. *Třetí žena : neměnnost a proměny ženství*. Praha : Prostor, 2007. Str.108

9 Wolf, Naomi. *Mýtus krásy : ako sú obrazy krásy zneužívané proti ženám*. Bratislava : Aspekt, 2000.

celková změna způsobu života a obživy. Nebyla už tak důležitá plodnost či pracovní výkonnost ženy. Některé feministické teoretičky, mezi nimi i Wolfová, interpretují nový důraz na krásu žen jako další způsob, kterým si muži chtěli udržet svou moc nad ženami. Normy krásy, které za tímto účelem „vymýšleli“ jim stále více pomáhala vytvářet nová média, která je spojila i s regiony do té doby vzdálenými a izolovanými.

Z rozsáhlého tématu krásy a těla jsem si tedy vybrala odstraňování ochlupení u české ženy. Do této skupiny počítám i ženy dlouhodobě žijící na území české republiky (i pro ně jsem také koncipovala dotazník). Ženy v ČR a časový úsek 20. století se zvláštním zaměřením na posledních zhruba 30 let jsem si vybrala mimo jiné proto, že k této cílové skupině a tomuto období existuje více pramenů vědeckých, literárních, obrazových a navíc mohu čerpat z přímého pozorování a výpovědí „očitých“ svědků. Navíc se domnívám, že během tohoto období došlo k markantním změnám v chování žen v důsledku změn politických a následně i ekonomických a kulturních. Pokusím se tedy ověřit, jestli se jejich návyky ohledně odstraňování ochlupení opravdu změnily a pokud ano, tak které faktory tuto změnu způsobily.

Tématem depilace a epilace se v posledních letech zabývali různí autoři a různé výzkumy. Například v letech 2008 a 2009 Elmar Brähler z Univerzity Lipsko¹⁰. V České republice se sociálním aspektům tohoto tématu mnoho odborné pozornosti nevěnovalo. Existující práce se zabývají především biologickými, zdravotními či technologickými aspekty. Stejně těžké má i většina zahraničních prací. Zkoumají zejména různé moderní technologie a jejich využití pro depilaci nebo vliv léčby různých onemocnění na vlasy a ochlupení pacientů.

Je tedy třeba najít odpovědi na mnoho otázek. První je zda se vůbec české ženy holí. Pokud ano, které části těla a jakými způsoby? Předpokládám, že najít odpovědi na tyto otázky bude patřit k snadnější části výzkumu. Alespoň částečně jde o věci viditelné a tudíž jaksi empiricky ověřitelné pozorováním. Hůře zodpověditelné budou otázky týkající se příčin a důvodů k tomuto chování. Jak zjistit, podle čeho se ženy rozhodují zda „holit“ či „neholit“?

Od těchto otázek se mimojiné odvíjela **struktura** mé bakářské práce, kterou dále člením na kapitoly a podkapitoly, především podle použitých pramenů a zdrojů.

První kapitola krátce popisuje biologickou podstatu ochlupení a vymezuje pojmy epilace a depilace. V této kapitole čerpám především z publikací lékařských a kosmetických. V rámci stručného historického exkurzu bude nastíněno, co a jak si lidé holili a holí. Tento exkurz nebude příliš rozsáhlý, protože o tématu odstraňování ochlupení se historické prameny

---

10 Brähler, Elmar. *Verbreitung von Tätowierungen, Piercing und Körperhaarentfernung in Deutschland* [online - tisková zpráva]. Leipzig: Universität Leipzig 13.7.2009 [cit. 20.4.2011]. Dostupné na internetu: <http://medpsy.uniklinikum-leipzig.de/medpsy.site.postext.pressemitteilungen.html?PHPSESSID=00jr8tio4pb43lbnifnabna450>.

zmiňují jen velmi okrajově.

Druhá kapitola je věnována normám odstraňování ochlupení na základě analýzy různých pramenů. Jako prameny mi poslouží literatura odborná i populární. Sem patří lékařská a kosmetická pojednání. Dále pak literatura populární či populárně naučná, jako například lifestyleové časopisy či různé příručky orientované na širokou veřejnost. Budu se také zabývat reklamou na produkty sloužící k odstraňování ochlupení i na výrobky, které se nějak k odstraňování ochlupení vztahují. Budu tedy analyzovat texty, fotografie, reklamní spoty, filmy a videa.

Ve **třetí kapitole** seznámím čtenáře se svým výzkumem současné depilační praxe. Ten je založen na četných pozorováních, rozhovorech s aktérkami samotnými i několika různými odborníky. V neposlední řadě jsem také uskutečnila dotazníkové šetření mezi ženami ohledně jejich chování a názorů v této oblasti.

Na **závěr** shrnu okolnosti utvářející normy a porovnáám je s praxí.

1. Ochlupení a způsoby jeho úpravy

Podle Judith Butlerové¹¹ i kategorie „pohlaví“ je kulturním konstruktem a podobně i další vědní obory, např. některá odvětví antropologie, zpochybňují kategorie, na kterých staví západní biomedicína i vnímání těla v naší kultuře. Tyto kategorie jsou ale srozumitelné všem příslušníkům naší kulturní oblasti, a proto poslouží pro mou práci jako výchozí bod a pomohou vytvořit srozumitelný rámec. V části, obsahující historický exkurz, snad bude patrné, že normy týkající se odstraňování ochlupení a tedy vnímání tohoto „fenoménu“, se mění v prostoru a čase.

1.1 Ochlupení lidského těla

Ochlupená těla má většina savců, a tudíž i člověk. U zvířat ale hovoříme o srsti či kožichu, to kvůli vyšší koncentraci chlupů na kůži (50 a více chlupů na centimetr čtvereční). V lékařské a kosmetické odborné mluvě je ochlupení lidského těla označováno jako „vlasý“. Vosmík dělí tělesný porost takto: „Podle celkového vzhledu a lokalizace rozeznáváme: lanugo (chmýří) fetální a termální (vlas velusový) a vlas terminální, který zahrnuje vlasý (capilli), vousy (barbae), chlupy podpaží (hirci), chlupy ohanbí (pubes)“¹². Zvláštní kategorií jsou chlupy ochranné – oční brvy (cilia), obočí (supercilia), v nosních dírkách (vibrissae), ve zvukovodu (tragi). V praxi se používá běžné rozdělení na vlasý (na hlavě), vousy (zejména u mužů ochlupení tváře) a chlupy (ostatní části těla), doplněné latinskou terminologií. V práci se budu (kromě citací z příruček) přidržovat běžného úzu, tj. slovem „vlasý“ budu označovat porost na hlavě (mimo obličej) a „chlupy/ochlupení“ porost zbytku těla, příp. budu porost na obličeji dělit na „vousy“ na bradě, pod nosem a na tvářích a také „řasy“ a „obočí“ pro ochlupení na nadočnicovými oblouky.

Vlasý a chlupy jsou vlákna z rohoviny, z velké části z keratinu, která vyrůstají z vlasových cibulek. Ty jsou uloženy šikmo v chlupových váčcích v podkožním vazivu. „Kořen vlasu má 3 obaly a vlas samotný se skládá z dřeně, kůry a kutikuly“¹³ (viz Ilustrace 1)⁶⁵ Každý vlas/chlup je spojen se svaelem, uloženým na straně folikulu. Tento sval „reaguje stahem na chlad nebo psychické podráždění a vztyčí volnou část vlasu ("husí kůže")“¹⁴. Vlasý/chlupy mají různý tvar, barvu, délku a vyskytují se na různých místech těla. Člověku rostou všude na

¹¹ Záborská, Kateřina: Variace na gender. Praha: Academia 2009.

¹² Vosmík, František a kol.: *Dermatovenerologie*. Praha: Karolinum 1999.

¹³ Vosmík, František a kol. 1999.

¹⁴ Kůže. Wikipedia [cit. 17.9.2010]. Dostupné na internetu
http://cs.wikipedia.org/wiki/Kůže#Vrstvy_k.C5.AF.C5.BEE

kůži kromě sliznic, dlaní, chodidel, rtů, mezi prsty a v okolí nehtů. Životní cyklus vlasu/chlupu trvá 2-5 let a prochází v něm 3 fázemi a na konec vypadne. Za den vyroste vlas o 0,2-0,5 mm. „V průběhu života se vlasy několikrát vymění a každá generace vlasů má poněkud jiný charakter.“¹⁵ K prvním změnám dochází v posledních měsících nitroděložního vývoje. Tehdy se diferencuje původní pravidelné rozložení fetálního ochlupení do podoby, ve které je známe u dospělých jedinců. Toto ochlupení je doposud jemné i když již pigmentované. Další vlasová výměna přichází ve druhém až třetím roce lidského života. Tato změna se týká pouze některých částí těla. K velmi výrazným změnám dochází na počátku puberty, kdy ochlupení mění dosavadní charakter a stává se mohutnějším. Rozmístění a intenzita jsou většinou rozdílné podle pohlaví. Také v těhotenství může dojít ke změnám charakteru a barvy vlasů, především těch na hlavě. Ve stáří vlasy a chlupy ztrácí pigment, ztenčují se, řídnou a rostou pomaleji. To ale neplatí pro všechny partie, jelikož v důsledku hormonálních změn porost na některých partiích naopak sílí. I v tomto případě jsou patrné rozdíly mezi pohlavími. Spíše u mužů sílí obočí, chlupy ve zvukovodech a na hrudi, u žen ochlupení na bradě i na zbytku obličeje.

Jaká je vlastně **funkce ochlupení**? Obecně se soudí, že ochlupení mělo chránit před klimatickými vlivy (chlad, mokro, slunce...) a že tuto funkci plní u zvířat i dnes¹⁶. Nepochybně tuto funkci splňuje i na některých místech lidského těla.

Méně jasná je funkce ochlupení v podpaží nebo na slabinách. Je možné, že na těchto místech sloužily chlupy k tomu, aby násobily intenzitu pachu¹⁷ – který sloužil k signalizaci připravenosti k páření a rozmnožování. Právě v oblasti slabin a podpaží se totiž kromě vysokého počtu potních žláz nachází i velmi mnoho aromatických žláz. Existuje též veřejně rozšířená domněnka, že chlupy chrání kůži na těchto citlivých místech před přílišným třením a možnými opruzeninami. Další z možností je, že ochlupení především genitálií slouží signalizaci vizuální – tmavé houští na světlé kůži na sebe automaticky přitáhne pozornost. Otázkou ale je, jak by tato signalizace fungovala například u černochů.

I u ochlupení obličeje můžeme nejspíš jen spekulovat, k čemu dnes slouží. Výjimku tvoří řasy a obočí, které chrání oči před vnikem nečistot. Jakou funkci mají vousy? Chránit před zimou? A proč se míra ochlupení liší u lidských samiček a samců? Samozřejmě je známo, že růst ochlupení řídí hormony, ale to nevysvětluje, proč příroda uznala za vhodné ženy „obnažit“ více než muže. Míra ochlupení se také liší podle geografické oblasti. Je

---

15 Feřteková, Vlasta a kol.: *Kosmetika v teorii a praxi*. Praha: Maxdorf, 2005.

16 Wikipedie. Chlup (zoologie) [Internet. Cit. 19.5.2011] http://cs.wikipedia.org/wiki/Chlup_%28zoologie%29
Heresová, Jana – Vrzáňová, Marie. Hirsutizmus. In: *Med. Pro Praxi* 2007; [online. Cit. 19.5.2011] 4: 165–168. Dostupné na Internetu: <http://www.solen.cz/pdfs/med/2007/04/05.pdf>

17 Doktorka.cz: Neholim si prirozeni. Jsem uz jedina? [online. Cit. 19.5.2011]. Dostupné na Internetu <http://diskuse.doktorka.cz/neholim-prirozeni-jsem-jedina/>

zajímavé, že asijským mužům údajně nerostou chlupy na hrudi. Na tyto a podobné otázky se mi nepodařilo nikde nalézt odpovědi.

1.2 Úpravy lidského ochlupení

Ochlupení lze upravovat nebo odstraňovat několika způsoby a činili tak lidé již v dávné minulosti. Nejznámější jsou svými hladkými hlavami a těly asi Egypťané. To, že si nechávali vytrhávat vousy víme i o severoamerických indiánech. Co se odstraňování a úpravy ochlupení týká, nedochovalo se mnoho zdrojů a zpráv a o odstraňování ochlupení z těl ženských se jich dochovalo ještě méně.

Můžeme čerpat z dochovaných zobrazení. Ty ale podléhaly stylizaci a byly často málo detailní, než aby se na nich daly rozpoznat chlupy či vousy. Mnoho vyobrazení také zachycuje ženy cudně oděné a zahalené. Obraz ženy, který se prolínal dějinami, ji však znázorňuje po většinou s hladkou, světlou pletí, patrně bez vousů a chlupů. Jedním s dobrých příkladů je portrét Agnes Sorelové od Jeana Fouqueta (okolo. 1450), kde je poznat, že má vytrhané obočí.

Návody, jak odstraňovat ochlupení, zmiňují vedle dalších kosmetických doporučení i středověké lékařské spisy a příručky. Tyto a ještě další středověké prameny zpracovala Danielle Régnier-Bohler a podává cenné informace o hygienických a kosmetických zvyklostech té doby. Středověké traktáty tvrdily, že chlupy jsou kondenzát odporných výparů (volně přeloženo) a že mají být odstraňovány. Ženy k tomu prý tehdy používaly proužky látky namočené do smůly nebo vypalovaly kořínky chlupů horkou jehlou. Régnier-Bohler analyzovala také literární díla a našla v díle Henri de Mondevillea scénu, ve které si ženy navzájem dávají rady, jak odstraňovat ochlupení. Jako běžné metody zmiňují hašení vápno, pinzety, prsty ponořené do smůly nebo opět žhavé jehly. Jsou to prý „metody, o kterých by měl člověk pomlčet i před svým manželem. Utrpěla-li při těchto praktikách žena popáleniny, měla se podle Mondevillea vymluvit na to, že jí služebná připravila moc horkou koupel...“¹⁸.

O metodách a nástrojích, které se v dobách minulých používaly, se dozvídáme také z pramenů, které popisují, jak se holili muži. Ti si holili především obličej. Tento akt nebyl tak soukromý jako případné odstraňování ochlupení u žen, ba naopak často probíhal na veřejnosti a prováděli ho specializovaní pracovníci. To a skutečnost, že dějiny a o dějinách psali donedávna výhradně muži, a proto je nejspíš více zajímavé, jak se holí jiní muži, než jak se holí ženy (nebo k tomuto aktu neměli přístup), jsou důvody proč se nám o holení mužů dochovalo více zpráv.

Několik málo zmínek o ženách s vousy najdeme v legendách (viz část „Reflexe v

---

¹⁸ Régnier-Bohler, Danielle. *Die Erfindung des Selbst; Auskünfte der Literatur*. In: *Geschichte des privaten Lebens*. Sv. 2. Vydal Georges Duby. Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag GmbH 1991. Str. 343

jazyce“), kde ale mají spíše funkci symbolickou. Nedožvíme se zde nic o tom, jestli si ochlupení ženy dříve odstraňovaly, či jak si ho odstraňovaly. Je zde ale více či méně explicitně řečeno, že výrazně chlupaté ženy byly považovány za odpudivé.

Z pozdějších století se mi podařilo nalézt v dostupné literatuře pouze jednu zmínku o úpravě ochlupení u žen. Souvisí s obrazem Benjamina-Eugena Fichela „Žena během toalety“ (volně přeloženo) z roku 1891, na kterém se nahá žena chystá ke koupeli. Její tělo vypadá „oholeně“, nevidíme ovšem podpaží. Alain Corbin komentuje toto umělecké dílo slovy: „Koupel zde slouží malíři jako záminka pro oslavu ženského těla, které, jak to tehdy odpovídalo konvenci, je zbaveno ochlupení“. ¹⁹ Jak zjistil, jaké konvence tehdy panovaly, již ovšem Corbin nezmiňuje.

Na základě výtvarných uměleckých děl se tedy lze domnívat, že ženy z vyšších vrstev kultivovaly porost, a to nejen na svých obličejích, jak vidíme např. na Rubensově obraze „Výchova princezny Marie Medicejské“ z roku 1625²⁰. Lze předpokládat, že péče, kterou ženy věnovaly svému zevnějšku souvisela kromě doby s jejich sociálním postavením, náboženstvím a zemí, ve které žily.

Je známo, že chlupaté a vousaté ženy byly, a nejspíš stále jsou, předváděny v cirkusech jako divy či rozmary přírody. Zajímavá je otázka, zda míra odstraňování ochlupení nějak souvisí s mírou „zahalenosti“ ženy. Pro určitou souvislost by hovořilo například, že francouzské ženy si začaly údajně holit nohy, když se začaly zkracovat v první polovině 20. století sukně a hitem se staly nylonové punčocháče. Holily si nohy obzvlášť tehdy, kdy na opravdové punčochy neměly prostředky a dojem nylonek vytvářely nanášením speciální barvy na nohy. Později začaly razantně odstraňovat ochlupení z genitálií evropské a americké ženy ve 20. století v okamžiku, kdy měly svá těla odhalovat v miniaturních plavkách. Naproti tomu mnohé muslimské ženy dokazují, že i když nemá z jejich těla být na veřejnosti vidět nic, v soukromí chtějí/mají být dokonale oholené.

Důvody, proč lidé odstraňují ochlupení ze svého těla, jsou různé a podrobněji se budu věnovat jejich rozboru v průběhu práce. Kromě důvodů estetických jsou někteří lidé motivováni například svým povoláním nebo zájmovou činností, které se věnují. Na tomto místě bych ráda zmínila sportovce a sportovkyně. Nejproslulejší jsou tím, že se zbavují tělesného porostu plavci a cyklisté. Ti první proto, aby jejich těla ve vodě lépe „klouzala“, a druhí navíc prý proto, aby se jim při zranění snáze čistily a hojily rány. Bohužel nepodařilo se mi zjistit, zda i ženy cyklistky holí své nohy z tohoto důvodu, nebo jestli jejich většinou

---

19 *Geschichte des privaten Lebens*. Sv. 4. Vydal Perrot, Michelle. Frankfurt am Main: S. Fischer. Verlag GmbH 1992. Str. 452

20 *Geschichte des privaten Lebens*. Sv. 5. Vydal Prost, Antoine - Vincent, Gérard. Frankfurt am Main: S. Fischer. Verlag GmbH 1993. Str. 264

jemnější chlupy by podobné problémy nezpůsobovaly.

1.2.1 Odstraňování ochlupení – vymezení pojmů

Vymezení pojmů epilace a depilace se u různých autorů liší a není výjimkou zejména v neoborných publikacích, že jsou navzájem zaměňovány. Převládající dělení, kterého se držím i já je následující:

Pojem **depilace** označuje různé postupy, při kterých se odstraní část chlupu, která vyčnívá nad pokožku, nebo chlup celý. Pouze část chlupu, která vyčnívá nad pokožku, se odstraňuje při holení, stříhání nebo zastříhávání chlupů a při použití depilačního krému. Pokud odstraňujeme chlup i s kořínkem, mluvíme o vytrhávání chlupů nebo o **epilaci**. Ta je tedy podskupinou depilace.

Odstraňovat lze ochlupení ze všech částí těla, na kterých chlupy rostou. K holení se používají předměty s ostrou hranou. V dávné minulosti údajně kameny nebo zbroušené lastury, později je nahradily kovové břitvy. Ve dvacátém století byly vynalezeny holící „strojky“, do kterých se upevňovaly tzv. žiletky (malé kovové břity, většinou na omezený počet použití, nebo dokonce jednorázové). Jako většina nástrojů i holící strojky byly později vyvinuty také v elektrické podobě. Odstranit vnější část chlupu lze dnes také chemicky, v podstatě jejím rozleptáním nebo rozpuštěním speciálními krémy. Ty se nanesou na chlupatou oblast, nechají působit a na závěr se setřou stěrkou nebo smyjí.

K **epilaci** se užívají různé lepkavé směsi, kterými se přilepí k noze pruh látky nebo papíru. Ten se po zatuhnutí strhne v ideálním případě i s chlupy. Základem epilačních hmot byl původně nejspíš cukr nebo vosk. Aby bylo možné tyto epilační hmoty nanést, musí se směs většinou zahřát ve vodní lázni. Podobné hmoty se užívají i dnes, již se většinou nevyrábějí doma a často jsou zcela syntetické. Výrobci rádi zdůrazňují, že používají přírodní složky nebo že jejich výrobek je vyráběn podle tradiční receptury např. z Blízkého východu („orientální“ pasta/epilace). Tato forma epilace se stala hitem několika posledních let i pro epilaci genitálií. Pokud jsou chlupy odstraňovány z oblasti genitálu nazývá se též často brazilská. To proto, že zvyk odstraňovat si ochlupení z intimních míst pochází údajně z Brazílie, nebo ho zde alespoň častým užíváním nejvíce proslavily. Kdy přesně vznikl není známo, většinou bývá zasazován do 90. let 20. století. Označení se dnes často používá pro jakýkoliv způsob odstraňování ochlupení z genitálií a okolí řitního otvoru, původně však označovalo pouze odstraňování voskem či cukrovou hmotou.

Dnes se vyrábí lepkavé hmoty „tekuté“ stále i pruhy „papíru“, na kterých je již nanesena tenká vrstva polotuhé lepidivé směsi. Pásky se zahřejí třením v rukou a přiloží se na

kůži. Po ztuhnutí strhnou proti směru růstu chlupů.

K odstranění jednotlivých chlupů (z malých ochlupených částí kůže – např. při úpravě obočí) se používala a stále používá pinzeta. Severoameričtí indiáni i arabské a indické ženy navinovali jednotlivé chlupy/vousy na nitě nebo tenké klacíky, a pak je vytrhávali prudkým škubnutím. Tato metoda se používala i v jiných kulturách nejen před vynalezením pinzety.

Dnes je módní odstraňování chlupů laserem, diodami nebo jiným zářením. Existují metody, kdy se využívá k „zabití“ chlupu elektrický proud, např. elektrokoagulace. Při té je vlasovým folikulem zavedena k bulbu jemná jehla upevněná v držáku, do které je přiváděn elektrický proud. Elektrickým výbojem „na hrotu jehly je mitoticky aktivní segment folikulu zničen“²¹ Vlas by se neměl odstraňovat (stejně jako u většiny ostatních způsobů epilace) z mateřských znamének. Provozovatelé těchto nových metod většinou slibují skvělé výsledky, (to jest dlouhodobé až definitivní odstranění ochlupení rychle, bezbolestně a bez nežádoucích účinků), úspěšnost a definitivnost těchto zákroků není podle výpovědí některých žen, které tyto zákroky podstoupily, stoprocentní a bezbolestná. I přesto jsou ale její výsledky nejtrvalejší. Je ale nutno podstoupit více ošetření a to bývá i značně finančně náročné.

Jeden ze zdrojů²² hovořící o úspěšnosti a trvalosti zákroků, říká, že po epilaci elektrolýzou – spec. Kromayerova jehla nebo elektrokoagulace - asi 30% vlasů depilovaných při jednom sezení už nedoroste a je třeba ošetření opakovat. Trvalá epilace pomocí rentgenového záření se už dnes nepoužívá. Tvzení, že např. při odstraňování voskem porost postupně řídne nebo že holením naopak houstne, nemohu ani potvrdit, ani vyvrátit, jelikož se zde zdroje rozcházejí.

1.2.2 Jiné úpravy

Další možnosti, jak upravovat tělesný porost jsou jeho stříhání, barvení, natáčení či vyrovnávání. Chlupy si ženy barví především na světlejší odstín, než je jejich původní, a to z toho důvodu, že tím změní, zjemní svůj vzhled, aniž by musely ochlupení vytrhávat nebo holit. To bývá časově náročnější a požadovaný efekt nemusí vydržet dlouho. Především na intimních partiích se chlupy barví i výraznými barvami nejspíš proto, aby ženy ozvláštnily sebe a svůj sexuální život. N a první pohled by se mohlo zdát, že se jedná o módní výstřelek několika posledních desetiletí, podle jednoho z pamětníků se ale české ženy barvily na intimních místech i v 50. letech 20. století. Předpokládám, že i před tím si chlupy dobarvovaly

---

21 Feřteková, Vlasta a kol.: Kosmetika v teorii a praxi. Praha: Maxdorf, 2005. Str. 93

22 Braun-Falco, Plewig, Wolff. *Dermatologie a venerologie*. Martin: Osveta 2001. Str. 918-919

- vzhledem k omezeným technologickým možnostem nejspíš měly k dispozici jen určitou omezenou barevnou škálu. Díky syntetickým barvám se ve 20. století paleta mohla rozšířit i na „extravagantnější“ barvy.

V posledních desetiletích i v České republice vznikají salony a zdravotnická centra (kosmetické salony, „intimní kadeřnictví“), zaměřená na úpravu ochlupení, zejména toho na slabinách, nebo odstraňování tělesného porostu.

2. Veřejný diskurz depilace

2.1 Literatura odborná

2.1.1 Literatura lékařská

V lékařské literatuře spadá ochlupení do oblasti dermatovenerologie, kde tvoří pouze jednu z mnoha oblastí zájmu. Ani při výuce obecného lékařství jí nebývá věnována taková pozornost, jako jiným tématům²³. Čerpala jsem ze skript *Dermatovenerologie* Františka Vosmíka²⁴ a z obsáhlejší učebnice téhož názvu od Jiřího Štorka. Tato skripta jsou doporučována mj. na lékařských fakultách UK. Dále jsem čerpala z knihy *Dermatológia a venerológia*²⁵ kolektivu německých autorů a z učebnice *Repetitorium dermatovenerologie*²⁶. Některé příručky zmiňují, ovšem velmi krátce, také sociální význam ochlupení: „Vlasy již neplní primární biologickou funkci... Změny barvy, tvaru nebo množství vlasů mohou výrazně změnit mezilidské vztahy a vést k psychologickým poruchám.“²⁷ Vosmík zde mluví o vlasech, jak jsem již výše zmínila, vlasem chápe medicína i chlup. Mimo popisu vlasu/chlupu, jeho růstového cyklu a dalších biologických vlastností popisuje autor také choroby vlasů, které se týkají změn tvaru, barvy, intenzity růstu nebo ztráty tělesného porostu.

Poruchami růstu a vypadáváním vlasů a chlupů se medicína zabývá často v souvislosti s léčebnými terapiemi např. při léčbě nádorových onemocnění. Chemoterapie, ozařování nebo hormonální terapie s sebou přináší jako vedlejší účinek vypadávání tělesného porostu. Tyto změny jsou pro pacienta nepříjemné, mohou ale také sloužit jako indikátor např. pro dávkování léčby.²⁸

Odstraňování ochlupení je věnována pozornost pouze v příručce *Dermatológia a venerológia*, kdy epilaci navrhuje jako kosmetickou součást terapie při nadměrném ochlupení žen, především v obličeji (hirsutismus). Epilaci popisují jako „destrukci vlasového matrixu a dermální vlasové papily“. Doporučují elektrolyzu (zejména Kromayerovu jehlu nebo elektrokoagulaci dostupnou i u kosmetiček). Jako metody dočasné nebo přechodné epilace uvádějí vytrhávání pomocí pinzety, holením nebo chemickými depilačními prostředky

23 Potvrzeno studenty medicíny i lékaři.

24 Vosmík, František a kol. *Dermatovenerologie*. Praha: Karolinum 1999.

25 Braun-Falco, Plewig, Wolff. *Dermatológia a venerológia*. Martin: Osveta 2001.

26 Ditrichová, Dagmar - Jansová, Martina - Opavský, Robert. *Repetitorium dermatovenerologie*. Olomouc: Epava 2002. Str. 15

27 Vosmík, Praha 1999

28 např. Hančíková, Lenka: *Nemoci způsobené ionizujícím zářením*. [rukopis; online]. Praha: UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE, 3. LÉKAŘSKÁ FAKULTA - Klinika pracovního a cestovního lékařství červen 2008. Dostupná v digitálním archivu UK

(obvyčejně silně alkalické, obsahují účinné keratolytické látky, ve formě masti nebo pěny), jejichž časté používání nedoporučují pro riziko vzniku kožních iritací (toxická kontaktní dermatitida). Další nevýhodou chemických přípravků, vosků, epilačních náplastí a holení podle autorů je, že se odstraní i jemné velusové chloupky. Následkem jejich dráždění mohou dorůstat silnější terminální vlasy. Tato poznámka jako jediná, se kterou jsem se setkala, potvrzuje, že po odstranění mohou narůst silnější chlupy, a také tento jev vysvětluje. Autoři dále navrhuji, že někdy stačí odbarvit chlupy roztokem peroxidu vodíku (5%), díky čemuž budou méně nápadné.

2.1.2 Kosmetické příručky

Většina titulů na našem trhu, které se zabývají kosmetickými procedurami, je populárně-naučného ražení. Je tedy určena především pro laiky (i když v této oblasti spíš laičky). U mnoha publikací by se nejspíš dalo s úspěchem pochybovat o jejich vzdělávacím přínosu a odbornosti. Vzhledem k celkovému počtu publikací může rozbor několika z nich sloužit pouze jako ukázka současného stavu. V něm se zaměřím na hodnoty a kvality zprostředkovávané čtenářstvu, tj. cílem bude postihnout co a proč pokládají autorky dvou titulů obracejících se na profesionální kosmetičky, případně manikérky či pedikérky, za podstatné.

Za nejodbornější lze považovat příručku Feřtekové, neboť slouží jako učebnice pro některé odborné školy. Feřteková i jiné příručky zdůrazňují zdravotní a sociální význam péče o tělo, a tedy i úlohu kosmetického oboru. Na začátku knihy seznamuje se stavbou a funkcemi těla. Kůži ve výkladu připadá z pochopitelných důvodů nemalý prostor. V rámci tohoto tématu popisuje i stavbu a vývoj vlasu. Vše doprovází názorné ilustrace.²⁹ Jako jedinou trvalou a ověřenou metodu na odstranění chlupů vidí elektrokoagulaci, i k ní má ale výhrady. Klade ji na roveň s epilací obecně. Depilací rozumí „dočasné odstranění“ a zahrnuje sem i vytrhávání chlupů. Menší plochy (horní ret, brada...) navrhuje vytrhávat pinzetou, větší pak voskem (studeným nebo voskem k rozehrátí), popř. depilačními přístroji. Holení a depilační chemické krémy zmiňuje, ale dále nerozvádí. V jedné z dalších kapitol se věnuje barvení řas a obočí, jeho tvarování a aplikaci umělých řas. Z obočí se mohou vytrhat „nežádoucí chloupky“, máme se ale snažit zachovat „přirozený tvar“³⁰. Své úsilí máme soustředit na dolní okraj obočí, který „má mít hladkou a vyrovnanou linii“. Chybějící chloupky se dokreslují konturovací tužkou. Řídké nebo jemné řasy můžeme dobarvit nebo při „společenské

---

29 Feřteková, Vlasta a kol.: *Kosmetika v teorii a praxi*. Praha: Maxdorf, 2005.

30 Feřteková, Vlasta a kol. 2005. Str. 251-253

příležitosti“ nalepit umělé. Dobarvení řas i obočí má zvýraznit oči a zjednodušit či nahradit líčení. Při všech zákrocích a zejména při epilaci zdůrazňuje Feřteková, že se nesmí zanedbat dezinfekce a ošetření pleti. Po agresivnějších zákrocích by se žena neměla vystavovat slunci. To platí i pro vytrhávání voskem, jelikož zde mohou být vlasové folikuly poškozeny vytržením chlupu proti směru růstu.

Obsáhlá publikace *Manikúra a pedikúra* od Patricie Herrera vyšla ve stejné řadě odborných příruček jako kniha Vlasty Feřtekové a obrací se na profesionální pedikérky a manikérky. Proto konkrétně v kapitole o depilaci překvapí, že místy se čtenářkou hovoří jako s laikem, který proceduru bude provádět na sobě samém. Podle Herrerové mohou manikérky provádět jako „nadstandardní úkony“³¹ depilaci předloktí. Doporučuje pedikérkám: „Nabídněte jim i odstranění chloupků z předloktí, aby byl celkový dojem opravdu vzhledově estetický.“ Mezi „dovolené úkony v pedikúře“³² zahrnuje i depilaci lýtek, protože ženská „lýtka by měla být depilovaná a bez chloupků“³³. Depilaci dolních končetin věnuje autorka jeden a půl stránky. Pro provádění této procedury stačí pedikérce zaškolení při nákupu depilačního produktu. Jako možné depilační techniky uvádí mokré (pěna a žiletka) nebo suché (elektrický holící stroj) holení, depilační krémy nebo horký vosk (dózy s rolovacím aplikátorem, které se musí ohřát v elekt. přístroji, pro profesionální použití) a studený vosk (na doma). Zajímavá je pasáž, kde autorka informuje, že ženy si odstraňují „chloupky“ v podpaží z hygienického hlediska, z oblasti třísel z estetického hlediska a z lýtek „také z módního hlediska“. Považuje tuto skutečnost za tak samozřejmou a jasnou, že nemá potřebu vysvětlovat tyto důvody pro odstraňování ochlupení. Že autorka považuje depilaci za něco samozřejmého až nutného, co žena musí „přetrpět“, dokládá dobře věta z pasáže o studeném vosku a jeho aplikaci doma: „Nejde o nic bezbolestného, vydržely to jiné, tak proč byste to neměla vydržet i vy.“

Jak jsem již výše naznačila publikací pro širokou veřejnost o tom, jak pečovat o své tělo a krásu, je na trhu mnoho. Vybrala jsem několik titulů od českých i zahraničních autorů, které vyšly v češtině, a jsou dostupné i ve veřejných knihovnách.

Nejstarší ze mnou zkoumaných příruček je *Péče o pleť a tělo s Olgou Knoblochovou* z roku 1992. Z celého těla se věnuje pouze obočí a řasám. Co stojí za pozornost je přehled tvarů obočí (viz Ilustrace 2⁶⁶). Dělí v něm obočí na 5 skupin („roztomilé, chlapecké, orientální, smyslné, divoké“), z čehož každá obsahuje tři podtypy³⁴. Ačkoliv spojitost mezi názvy skupin a jednotlivými tvary nachází autorka podle mne nepochopitelných styčných bodů (zejména u

31 Herrera, Patricia a kol. *Manikúra a pedikúra*. Praha: Maxdorf 2005. Str. 194

32 Herrera, Patricia a kol. 2005. Str. 282

33 Herrera, Patricia a kol. 2005. Str. 253

34 Knoblochová, Olga. *Péče o pleť a tělo s Olgou Knoblochovou*. Praha: Scientia medica 1992. Str. 31

skupiny „orientální“), její terminologie dává tušit, podle jakých kritérií může být ženský vzhled hodnocen (smyslnost a roztomilost v opozici k divokosti a chlapeckému zjevu). Autorka upozorňuje, že na tvaru obočí „velmi záleží“. Příliš rozsáhlé změny tvaru podle ní nemusí vždy být k lepšímu. „Obočí přispívá k charakteristice obličeje, proto si ho nemáme nápadně měnit.“³⁵ Obzvlášť odrazuje (jako mnoho jiných) od vytrhávání chlupů z horního okraje. Upravovat obočí můžeme také líčením. O několik stran později rozebírá řasy, které chrání oči a jsou současně ozdobou, protože oči zvýrazňují a zkrášlují. Můžeme je barvit řasenkami nebo vylepšovat umělými řasami, které ale jsou nevhodné pro denní líčení.

Druhou knihou české provenience je „Krásná v každém věku“ z roku 2008. V ní najdeme rady nejen ohledně úpravy obočí, ale i dvě strany věnované depilaci jiných částí těla. Na nich autorky sugestivně vysvětlují, jak důležité úpravy tělesného porostu jsou (dikcí společnou většině populárně naučných kosmetických příruček). Například pro to, že jemně a profesionálně zespodu vytvarovat obočí do „přirozeného obloučku“³⁶ a zlehka dotónovat barvu čtenářkám zaručeně ubere na vzhledu „tolik let“, podobně jako „bezbolestné“ permanentní obarvení řas. Jako úvod k depilaci a epilaci autorky v několika větách přibližují historii této „problematiky“³⁷, která „provází lidstvo odnepaměti“. Současný stav věci popisují takto: „V současnosti je odstraňování nežádoucího ochlupení již mnohem snazší a dokonale hladká pokožka se stala běžným hygienickým standardem. V souvislosti s tímto trendem vzrůstá i zájem o nejrůznější metody depilace“. Pojem epilace zde vymezují jako „trvalé odstranění, kdy dochází k narušení růstové zóny chloupků“, které může být provedeno laserem, fotodepilací, radiokoagulací nebo elektrické epilátory. Metody, které normálně bývají zahrnovány pod epilaci jako epilace voskem tedy podle autorek spadají pod depilaci. Velmi povzbudivé jsou nadpisy jako „Pro krásu se musí něco vydržet aneb Hladká práce depilace“. Nejvíce používaným způsobem depilace je prý i mezi kosmetičkami vosk, který odstraní chlup i s kořínkem³⁸. Nové chloupky by měly narůst po třech týdnech a měly by být jemnější. Jako výhodnou alternativu k odbornému odstranění ochlupení nabízí autorky elektrické epilátory, se kterými se ale těžko odstraňují chlupy z míst, „kam si nevidíte“. O jaká místa se asi jedná? Pozoruhodná je v této knize také krátká zmínka, že ideální čas pro depilaci je novoluní, kdy „chloupky rostou pomaleji a pokožka na nohách vydrží déle hladká“.

Již z názvu další knihy je patrné, k čemu mají úpravy těla včetně odstraňování ochlupení sloužit. Také další příručka si vytkla za cíl bojovat proti stárí. Ze *1001 rad, jak*

35 Knoblochová, Olga. *Péče o pleť a tělo s Olgou Knoblochovou*. Praha: Scientia medica 1992. Str. 30

36 Petráková, Olivová. *Krásná v každém věku*. Praha: Grada 2008. Str. 41

37 Petráková, Olivová. 2008. Str. 54-55

38 Proč potom neřadí tuto metodu k epilaci, když je odstranění kořínku rozhodujícím kritériem, aby k epilátorům patřily epilátory elektrické?

vypadat mladší je 24 rad (krátké odstavce s místy emotivními názvy jako „Bojujte se šednoucím obočím“³⁹) věnováno úpravě obočí i ostatního ochlupení. Chce-li žena zabránit obočí, aby bylo řídké nebo naopak moc husté a nepůsobilo kvůli tomu staře, tvrdě, uměle nebo nepřírozně, musí vykonat řadu úkonů. Například pro hustší obočí musí masírovat chlupy zubním kartáčkem. Aby ráno mohla vytvarovat „dokonalý oblouk“, měla by již večer pomocí kartáčku a vazelíny obočí vytvarovat do „jednotné linie“. Vytrhávat obočí může teplým voskem, pinzetou nebo nití a odměnou jí bude „čistě působící obličej“. Permanentní vytetování obočí autorka nedoporučuje, jelikož působí „tvrdě a uměle“. Ostatní chloupky z obličeje radí autorka vytrhávat pinzetou, ale v zápětí toto tvrzení popírá – pinzeta se prý nehodí na jemné chloupky. Ale protože „nepříjemné strniště“⁴⁰ na obličejí je „nechtěné, musíme se s ním umět vypořádat“. Proto nejlepší metody, jak se jich zbavit jsou laser, teplý vosk (na „knír“) a depilační krém, popř. epilace elektrolyzou, která je bolestivá, ale má (stejně jako třeba laser) nejlepší výsledky. Pro zbývající části těla se také hodí holení, které je rychlé a za „nejefektivnější metodu ji považuje i většina supermodelek“. I s kořínky můžeme chlupy odstranit kromě výše zmíněných způsobů také vytrháváním cukrem. Tato příručka je ukázkovým případem toho, jaké nároky kladou lifestyle časopisy a příručky na ženy – být krásná za každé okolnosti a co nejdéle a klidně tomu obětovat mnoho času.

Poslední ze zkoumaných příruček je kniha *Make-up a něco navíc*. Mezi „něco navíc“ patří i úprava obočí. Na názorných fotografiích vidíme, jak určit správný tvar obočí, i jak ho dále upravovat. Dostane se nám rad, jak pokožku ošetřit, aby vytrhávání nebolelo (vypnout směrem vzhůru a vytrhávat chlupy po směru růstu) i jak postupovat po vytrhávání, pokud kupříkladu máme pokožku přecitlivělou (nechat pokožku přes noc zklidnit). „Co roste navíc“ mají ženy vytrhat, „co chybí“ doplnit při líčení (tužkou, stíny...). Obočí je i zde důležité pro celkové působení obličeje – pokud je moc blízko u sebe, oči opticky sbližuje a „působí zachmuřeně“.

Všechny kosmetické příručky se ženy snaží vychovat k tomu, aby ochlupení odstraňovaly. Škála slov, kterou k přesvědčování používají, je velmi pestrá od relativně nezabarvených až po strachnahánějící, příručky pro profesionály se snaží o neutralnost. Žena s chlupy v nesprávné pozici na nesprávném místě prý působí staře, neudržovaně až špinavě. Na vytrhávání ochlupení je oproti jiným kosmetickým technikám specifické, že je to procedura bolestivá. I přesto ji ženy mají podstupovat, podle Petrákové a Olivové v rámci „běžného hygienického standardu“⁴¹. Pro krásu se přece musí trpět.

---

39 Baxter-Wright, Emma: *1001 rad, jak vypadat mladší*. Praha: Motto 2009. Str. 94-97, stejně jako další citace týkající se obočí

40 Baxter-Wright, Emma: *1001 rad, jak vypadat mladší*. Praha: Motto 2009. Str. 106-107

41 Petráková, Olivová: *Krásná v každém věku*, Grada 2008. str. 54

2.2 Neodborná periodika

2.2.1 Časopisy pro ženy a dívky

Časopisů, které se zaměřují na ženy, je na trhu nepřeberné množství. Jejich množina se dále dělí především podle věku a příjmu jejich čtenářek. Existují časopisy, které se věnují určité (zájmové) činnosti (zahradničení, ruční práce, bydlení, výchova dětí...) ale i časopisy, které publikují články z více oblastí kultury a života. Základní členění vykazuje značné podobnosti. Vedle jednoho hlavního, titulního tématu přináší delší rozhovor se zajímavou osobností (někdy v souvislosti s titulním článkem). Stálými rubrikami bývají rubriky věnované módě a aktuálním trendům, vaření, bydlení či designu, kosmetice, zdraví, cestování, životním zkušenostem a příběhům čtenářek. Délka a pořadí těchto témat se liší podle přesného zaměření časopisu. Zbývající prostor je doplněn kratšími články (podtémata „ze života“) a reklamou, přičemž rozeznat reklamu od „regulérních“ článků je často velmi obtížné. I články, které nejsou označeny jako inzerce pojednávají o různém zboží (doporučení, novinky...). Pro tuto práci je důležité uvědomit si alespoň přibližně strukturu ženských časopisů a místo, které je v ní vymezováno pro články související s odstraňováním ochlupení. Domnívám se totiž, že tato struktura odráží a do určité míry i přechází na způsob, jakým čtenářky strukturují své vnímání světa. Lze podle ní tudíž usuzovat jaké místo odstraňování ochlupení v jejich životě.

Má bakalářská práce se sice soustředí především na období posledních 30 let, ale považuji za důležité alespoň tušit, jak vypadala situace před tím. To mimo jiné z toho důvodu, že mohla ovlivnit respondentky mého dotazníku. Nejstarší ženský časopis, kterého jsem se dopátrala, byla *Vlasta* z roku 1947, která je zároveň jedním z nejdéle vycházejících periodik. Vychází dodnes, ale obsahem i grafickou úpravou se do liší. Ročník 1947 byl více politicko-společensky angažovaný. Rubriky o módě a kosmetice byly podstatně kratšího rozsahu než dnes a také reklama zabírala jen zlomek plochy. Časopis se snažil ženám poradit, jak zvládnout běžný život, jak se postarat o děti, uvařit z přidělů, a proto i kosmetické okénko a módní rubrika nabádaly spíše ke skromnosti. To ale nic neměnilo na tom, že žena o sebe má dbát. Překvapivě nacházíme mnohé paralely s dneškem, zejména tělesné cviky a organizace povinností ženy. Rady ohledně úpravy tělesného porostu na stránkách *Vlasty* nenajdeme. Že i tehdy ženy ochlupení odstraňovaly napovídají jednak fotografie a dále pak reklama na „Depilátor Cito“⁴². Není sice blíže specifikováno, na jakém principu depilátor funguje, ale je

---

42 *Vlasta*. Listy rady čs. žen. 1947, č. 44 str. 14, č. 49 s. 14

nám sdělováno, že „Dámské vousky snižují Vaši krásu, působí zhoubně na jemnost a ilusi,“ a že depilátor dokáže během dvou minut onen „hyzdící vzrůst chloupků“ bezesbytku i s kořínky odstranit a dopomůže tak dámám ke štěstí. Podle doprovodných obrázků a popisu „orient. léčka pro odstranění chloupků“ bychom se mohli domnívat, že jde o voskovou či cukrovou hmotu, jakou i dnes označujeme jako orientální. Další reklama inzeruje službu či prostředek na obarvení řas⁴³. Bohužel ani z názvu nejde tušit, o jako metodu se jedná.

Na černobílých fotografiích různé velikosti (zhruba 1 na stránku) jsou zachyceny herečky a slavné ženy (i muži), modelky a občas i „obyčejné“ ženy. Ty zejména pokud článek informuje o udatnosti českých žen. Na fotografiích nenajdeme příliš holé kůže, a když ano (šaty, plavky), kvalita snímku nedovoluje posoudit, zda se ženy „holily“ či naopak. Patrné je to pouze u obočí. Herečky a modelky (české i zahraniční) ho mají vytrhané a domalované do velmi tenké linky různého vyklenutí. Ostatní ženy ho mají též upravované, ale ne tak úzké jako herečky, a některé dokonce ho nemají „trhané“ nejspíš vůbec.

Další analyzovaný ročník je **Vlasta** z roku 1991, jelikož ročníky z osmdesátých let nejsou v knihovnách (mimo jiné v NKP) dostupné. Její sešity jsou velmi tenké a obsah i vizuální stránka nejsou moc obsáhlé a propracované. Fotografií najdeme poskrovnu a jejich kvalita je ještě horší než u snímků z roku 1947. Také článků o módě a kosmetice je velmi málo. Jediný, zmiňující ochlupení je o péči o nohy. Začíná „nadějně“ názvem „Mít nožky jako srnka“⁴⁴ a odkazuje k rozšířenému úsloví a doplňující „Ani ne tak hezké, jako chlupaté!“, ale dále pojednává o chodidlech, správné obuvi, pedikúře apod. Zato reklamy tvoří podstatnou část většiny stran a inzerují i značně bizarně působící služby a produkty. Je mezi nimi také reklama na „Depilační prostředek... z přírodních surovin, vhodný na odchlupování tváře, ruk, noh“⁴⁵. Na fotografiích můžeme zkoumat, jaké obočí tehdy ženy nosily a zjistíme, že se vyskytovaly všechny tvary a „hustoty“.

V současnosti je časopis **Nová Vlasta** určen „pro aktivní ženu žijící ve spokojené rodině, které záleží na kvalitě jejího života“⁴⁶ - tedy především pro ženy od 30 let výše. Ačkoliv se Vlasty z roku 2009 jen hemží reklamou na nejrůznější kosmetické přípravky a články, jak pečovat o všechny části těla, je samostatný článek *10 Tajemství hladké kůže*⁴⁷ o odstraňování ochlupení jen v jednom z květnových čísel. Stejně jako kratší články, které najdeme i v jiných číslech Vlasty a v dalších časopisech, je i tento dvoustránkový spojen s reklamou. Základem článku je přehled metod odstraňování ochlupení a následné péče. Způsoby depilace a epilace, které tento článek představuje jsou holení (lýtek) žiletkou - „více

43 *Vlasta*. Listy rady čs. žen. 1947, např. čísla 40, 41, 43 vždy str. 14

44 *Vlasta*. Mona 1991, č. 6. str. 9

45 *Vlasta*. Mona 1991, č. 9 str. 2

46 Nakladatelství Sanoma. [online; cit. 27.8.2010]. Dostupné na < <http://www.sanoma.cz/casopisy/vlasta.html>

47 *Nová Vlasta*. Sanoma 2009, č. 19, str.30-32

je lépe“ (více břitů), epilační voskové pásky (na „bikiny partie“ a podpaží), elektrický epilátor, krém pro depilaci intimních partií, elektrické holící strojky a po zákroku krém proti zarůstání chloupků a deodorant. Každou „radu“ doprovází obrázek příslušného produktu nebo přístroje, který je opěvován a doporučován. V jiném čísle najdeme článek o úpravě řas v salónu⁴⁸. V čísle 27 pak jednu malou reklamu na depilační krém Veet v „cenově výhodném balení“ (nadpisek „Aktuálně – šetříme“). Také v jednom z dubnových čísel ročníku 2010 se nachází jedna malá reklama: „Na startu: Pro začátečnice byly vytvořeny voskové pásky pro odstranění chloupků s velmi snadným způsobem používání. Veet Debut: 99Kč.“. I rubrika „tip odborníka“ v čísle 37 je v podstatě reklamou, jelikož na dotaz, jak urychlit depilaci, doporučuje depilační krém ve spreji Veet⁴⁹. Fotografií obsahuje Nová Vlasta mnoho a v dobré kvalitě, leč jen velmi málo záběrů je na tolik detailních, aby se dalo rozpoznat, jestli je vyfocená žena s nebo bez chlupů. Dobře rozpoznatelné je opět pouze obočí. Ve všech sledovaných číslech bylo mnoho variant typů a tvarů obočí. Většinou ale všechna obočí vykazovala známky úpravy. Mnoho žen včetně modelek má obočí až překvapivě husté a výrazné. To nejspíš souvisí s módními trendy posledních několika let a posledního roku obzvláště, které vrací do hry hustší, „přirozené“ obočí. Domnívám se, že značný vliv na tento trend měla a má i rostoucí popularita Fridy Kahlo, kterou i se srostlým obočím v úspěšném filmu ztvárnila Salma Hayek.

Z let osmdesátých se mi povedlo získat několik výtisků **Praktické ženy**. Tento časopis se zaměřoval na ženy různých věkových skupin. Věrný svému názvu se zabýval každodenními tématy, mimo jiné i kosmetikou a péčí o zdraví. Zmínku o úpravě tělesného porostu jsem našla pouze v čísle osm z roku 1982, kde nabádají, aby čtenářky po letních prázdninách začaly opět více dbát o svůj zevnějšek a vytrhaly a obarvily si obočí.⁵⁰ Na mnoha fotografiích, které v časopise nalezneme (předvádí se na nich oděvy), jsou ženy upravené a mají obočí vytrhané do většinou poměrně rovných linek. Oproti tomu v číslech z počátku devadesátých let mají některé ženy obočí husté a možná i nevytrhané. Ostatní části těla jsou většinou zakryté, jen dvakrát lze spatřit oholené podpaží.

Na podobnou skupinu žen jako Nová Vlasta se obrací také příloha MF Dnes týdeník **ONA Dnes**. V jednom ze srpnových čísel byl otištěn rozsáhlejší článek o depilaci: „Hladká jako hadí kůže“⁵¹. Zajímavá je jedna z prvních vět: „Ačkoliv jsou chloupky na těle zcela přirozené, ženy (a čím dál častěji i muži) se jich snaží všemožnými způsoby zbavit“. Celkem nezabarveně tedy konstatuje, jaký je současný stav věci. Článek popisuje výhody i nevýhody

48 Nová Vlasta. Sanoma 2009, č. 24, str.34-35

49 Nová Vlasta. Sanoma 2009, č. 37, str.33

50 Lexa: Srpen-Kosmetický zápisníček. *Praktická žena*. 1982,č.8, str. 25

51 ONA Dnes 2.8.2010 (31)

jednotlivých způsobů, dává praktické rady a opět doporučuje konkrétní prostředky. Nejdříve popisuje „povrchové“ způsoby odstraňování. U holení vyzdvihuje, že je rychlé a bezbolestné, ale „strniště“ se objevuje už po 3 dnech. Je vhodné pro místa s jemnější pokožkou (podpaží, oblast genitálií). Jako alternativu k holení nabízí depilační gely a krémy. Odstraňování „i s kořínky“ je sice „razantní a ze začátku bolestivé“, ale vydrží skoro měsíc. Na bolest si prý zvykneme, nervová vlákna se dají ošálit, aby nehlásila bolest („Finty proti bolesti“). Nevýhodou vosku prý je, že nestrhne příliš krátké chloupky. Po každé depilaci by měla následovat „Zklidňující fáze“. Úskalím při odstraňování ochlupení bývají infekce (nepůjčovat strojky rodině), podrážení kůže a zarůstání chlupů. Epilaci je lepší provádět večer, aby se kůže do rána zregenerovala. Z profesionálních zákroků doporučuje autor depilaci cukrovou pastou a brazilskou depilaci. Dotazovaná dermatoložka doporučuje laser.

Tento trend je patrný i v časopisu **Cosmopolitan**, který se zaměřuje na prosazování módních trendů (ve všech oblastech života). Modelky na stránkách Cosmopolitan mají kůži dokonale hladkou, ať už je to zásluha přírody nebo Photoshopu. Jejich mohutné obočí je ale na některých fotografiích výraznější než „zbytek“ jejich těl. Ve zkoumaných číslech jsem narazila pouze na jednu reklamu na novou žiletku.

Časopis, ve kterém se odstraňování ochlupení věnují nejvíce, je **Bravo Girl**. Porovnávala jsem první ročník z roku 1996 a ročník 2010. V obou je četnost článků a reklam na depilační prostředky v podstatě stejná. Jen značky oněch prostředků se změnily. Na rozdíl od časopisů pro dospělé, tyto články nehovoří o metodách, které provádí profesionální kosmetička či lékař. Pravděpodobně nechtějí nabízet dívkám něco, na co jejich finanční možnosti nestačí. Nebo možná nepovažují tyto masivnější zákroky za vhodné pro mládež ve vývinu. Články jsou většinou doplněny názornými fotografiemi, popř. fotografiemi výrobků. Partie, které doporučují „holit“ jsou obočí, horní ret, podpaží, nohy a intimní místa. Dikce těchto článků je mnohdy ještě emotivnější a vemlouvavější než u časopisů pro starší čtenářky: „skoncuji s beauty zabijáky!⁵²“, „Chlupatice chlupatá“, „Škrábeš jako kartáč“ jsou pasáže ze článku, který vyvádí z omylu dívky, které si myslely, že se v zimě nemusí holit. Co kdyby chlupy „prolezly“ skrz punčocháče? Ve sledovaném období se nezměnily ani místa, která mají výt holá, ani onen emotivní slovník. To, že se v dívčím časopise více píše o odstraňování ochlupení než v časopisu „dámském“, by mohlo být způsobeno buď tím, že dospělé čtenářky tato oblast péče o tělo nezajímá, nebo tím, že dospělé ženy si už pravidla odstraňování ochlupení dostatečně internalizovaly a není potřeba psát o něčem samozřejmém. Naproti tomu dívky se to teprve musí naučit.

I v několika dalších časopisech je situace, co se fotografií, článků a reklam týká,

---

52 *Bravo Girl!* Praha: Europress 2009, č. 5, str. 15 – následující dvě citace tamtéž

podobná jako ve výše analyzovaných periodikách. Článků na toto téma není mnoho a podobně jako reklamy na d/epilační prostředky se většinou začínají vyskytovat v dubnu nebo květnu, popř. během léta.

Stejně jako populárně-naučné kosmetické příručky i časopisy se často odvolávají na lékařské autority (viz rada dermatoložky výše) nebo alespoň na zdravotní a hygienický aspekt obecně.

2.2.2 Ostatní periodika

V ostatních tištěných periodikách se o depilaci nepíše téměř vůbec. Zda-li je pro ně toto téma příliš obyčejné nebo příliš tabu, zřejmě nezjistíme. Jednou z výjimek byl článek o kultu těla a kráse v časopisu **Respekt**⁵³. Anneke Hudalla zde popisuje posedlost krásou a tělesnou dokonalostí v Německu, kde k dokonalému vzhledu patří i depilované genitálie. Autorka zpochybňuje motivaci žen, které podstupují bolestivou proceduru údajně kvůli vlastnímu dobrému pocitu.

2.2.3 Internetové články, blogy a diskuze

Internet umožňuje široké vrstvě lidí, aby se mohla vyjadřovat k čemukoliv a lidé to s chutí činí, a to i k tématu odstraňování ochlupení⁵⁴. Pokud zadáme do vyhledávače slova jako „depilace“, „epilace“, „holení“, „oholené ženy“ nebo naopak „chlupaté ženy“ či jiná spřízněná slova a spojení, objeví se odkazy na mnoho stránek. Jsou to stránky obchodů a firem prodávajících d/epilační prostředky nebo poskytujících související služby. Dále odkazy na články z různých časopisů (časopisy čistě internetové i internetové mutace „papírových“ médií). O tomto tématu se také zaníceně již několik let diskutuje v komentářích k článkům, blogům či poradnám. O depilaci a epilaci existují samostatné internetové stránky, zabývající se pouze tímto tématem. Někdy jsou v podstatě reklamní, jinde je ale tvoří ze zájmu o toto téma nebo ve snaze pomoci jiným.

Není v lidských silách prozkoumat všechny příspěvky k tomuto tématu. Ze stránek, které jsem pročetla ale poměrně jasně vyplynulo, že na rozdíl od příspěvků v „neinternetových“ médiích, zde značnou část prostoru okupují vyjádření lidí, kteří nejsou proti „neoholeným“ ženám, ba dokonce často se jim chlupaté ženy líbí. Diskuze se většinou soustředí na odstraňování ochlupení z přirození, neboť toto je v současné době

---

53 Hudalla, Anneke. *Nadvláda krásných*. In: Respekt. 31.5.-6.6.2010, roč. XXI, str. 46-53

54 Doktorka.cz: Neholim si přirození. Jsem už jedina? [online. Cit. 19.5.2011]. Dostupné na Internetu <http://diskuse.doktorka.cz/neholim-prirozeni-jsem-jedina/>

Navajo. Otevřená encyklopedie. Ochlupeň na ohanbí. [online. Cit. 19.5.2011]. Dostupné na Internetu <http://ochlupeni-na-ohanbi.navajo.cz/>

nejkontroverznější. Že si ženy odstraňují ochlupení z nohou nebo pod nosem se zdá být většinou přijímáno jako větší samozřejmost. Do debat se zapojují nejen ženy, ale hojně i muži. Poměrně radikální, a právě proto podnětný je blog fanouška Pepek the suicide girl na portálu Bandzone.cz⁵⁵. Jeho autorem je mladý muž. V tomto konkrétním článku rozebírá společenské aspekty odstraňování ochlupení z ženských genitálií. V jeho článku zaznívá kritika pokrytectví některých žen, které si své genitálie a sexualitu chrání jako svátost a velmi osobní cennost, neváhají ale obnažovat se před cizím člověkem a nechat si od něj odstraňovat ochlupení z intimních míst.

Bohužel se nedá zjistit, do jaké věkové či sociální skupiny pisatelé patří, oni sami se k tomu většinou nevyjadřují. Články na internetu z větší části nepublikují odborníci (gynekologové, sexuologové, sociologové...), ale osoby s nejasnou kompetencí. Není ničím výjimečným, že se autoři článků odvolávají na vědecké výzkumy a odborné posudky nejmenovaných vědců či institucí. Články tak působí alespoň na okamžik seriózně, i když se v zápětí dočítáme nesmysly nebo velmi generalizující tvrzení. Vůbec dnes dochází velmi často k prolínání diskurzu vědeckého s diskurzem populárním. Domnívám se, že se takto prolínaly oba diskurzy po většinu 20. století, ale dnes je přejímání informací z vědeckých výzkumů a snaha zaštitit se vědeckou autoritou obzvláště silná. Odborníci, kteří se v poslední době k tomuto tématu na internetu vyjádřili, byli například známý sexuolog Radim Uzel⁵⁶ nebo dermatoložka Katarína Trísková z Kliniky a institutu estetické medicíny Asklepion⁵⁷. Radim Uzel konstatuje, že v posledních letech sílí trend odstraňovat si ochlupení. Vyjádření Trískové odůvodňuje toto chování tím, že se holili lidé již v dávné minulosti. Právě tato část byla citována v mnoha médiích. Tento článek i články Radima Uzla si získali značnou pozornost a byly citovány i v jiných médiích. To že si tyto články získali takovou pozornost může být způsobeno tím, že lidé hledají odborná vyjádření a potvrzení o činnosti, která ještě není plně integrována (a proto automatizována) do naší kultury. Osoba Radima Uzla i institut Asklepion jsou známé veličiny, které se otázkami krásy a přitažlivosti zabývají (ikdyž motivace Asklepionu není učitě nezištná).

Na portálech jako Youtube koluje mnoho videonahrávek, ve kterých ženy dávají rady, recenzují výrobky nebo předvádí⁵⁸, jak se holit či epilovat. V jiných klipech muži zkouší svou

---

55 Fanoušek pepek the suicide girl. Nenávidím vás. Všechny. [online; cit. 8.5.2011]. 17.3.2010. Dostupné na <<http://bandzone.cz/fan/pepek#/fan/pepek?at=blog;bp=7>>

56 Uzel, Radim. *Holení intimních míst je nezadržitelný trend*. [online; cit. 20.09.2010] Dostupné na <<http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/187998-radim-uzel-holeni-intimnich-mist-je-nezadrzitelny-trend.html>> a další články

57 *Lidé se depilovali už v době kamenné, některé ženy to odmítají dodnes* [online; cit. 2.3.2011]. Dostupné na internetu: <http://www.novinky.cz/zena/styl/197488-lide-se-depilovali-uz-v-dobe-kamenne-nektere-zeny-to-odmitaji-dodnes.html>

58 MsBeautychannel. *Tutorial trhání obočí a epilace obličej 1. část*. [online; cit. 27.7.2010]. 18.07.2009

udatnost tím, že si nechají vytrhat část chlupů⁵⁹. Zajímavé je, že některé ženy vytvářejí vlastní verze v podstatě klipů pro různé odstraňovací prostředky, asi proto, že se v sobě skutečně odhalily holením bohyni a nyní chtějí vyjádřit svůj obdiv nebo vděk holicímu prostředku. Jako reakci na reklamy ale najdeme i jejich parodie⁶⁰. Ty si utahují z dogmativnosti reklamních klipů, z toho, jak vážně se tyto reklamy tváří a jak vážně nám tvrdí, že chlupaté nohy rovná se největší tragedie a znak zvrhlosti a necivilizovanosti.

2.3 Filmy

Filmy sice také pracují s vizuálními znaky jako reklamy, jejich cíle a těžiště se ale většinou liší. Jejich funkce a výpověď se liší také od odborných statí i článků v lifestyleových časopisech. Filmy se primárně nesnaží prodat d/epilační prostředky ani poučovat veřejnost. Odstraňování ochlupení v nich sehrává většinou jen roli vedlejší, a tudíž předpokládám, že není jejich hlavním cílem tvořit depilační normy. Domnívám se, že i když nejde o filmy dokumentární, zachycují a vypovídají o způsobu života lidí, a to zejména u takových „obyčejných“ jevů, jako je depilace.

Prozkoumat všechny filmy, dostupné na českém trhu je nemožné. Tato kapitola má tedy za cíl ukázat, že se o tématu depilace ve filmech a seriálech hovoří. Vvolila jsem snímky velmi rozšířené a populární (v ČR, popř. v zahraničí přičemž se dá předpokládat, že tyto snímky brzy dorazí i k nám), ve kterých jsem si již dříve všimla zmínek o depilaci. Jedná se většinou o americké snímky, které se ale vysílaly i v České republice. Zvolila jsem je ze dvou důvodů. Jednak byly u nás vysílány a těší se značné oblibě u diváků (Po čem ženy touží, Přátelé) a za druhé si na základě vlastních pozorování myslím, že v těchto snímcích je současná „holící“ situace (i ta česká) popsána velmi trefně.

Velmi známý je film *Po čem ženy touží* s Melem Gibsonem a Helen Hunt v hlavních rolích. Aby hlavní hrdina pochopil po čem ženy touží, zkouší mimo jiného věci, tradičně přisuzované ženám, tedy i epilaci nohou teplým voskem. Utahuje si z povyku, které ženy

---

Dostupné na internetu: <http://www.youtube.com/watch?v=stsn-7JQybc>
CoquetteMouse.Home depilation 1. [online; cit. 1.2.2011] http://www.youtube.com/watch?v=_xPEsAWyIXg
AdelinaCT. Depilace nohou. [online; cit. 1.2.2011] 7.4.2008 <http://www.youtube.com/watch?v=MOPckaHCUfQ>
59 Kosnerman. Depilace.[online; cit. 1.2.2011] 20.7.2008 http://www.youtube.com/watch?v=93l_yNXFDPQ&feature=related
wilin1. Nohy Honza-holení 2008. [online; cit. 2.2.2011] 1.1.2009. <http://www.youtube.com/watch?v=ZtEmkyE-K7A&feature=related>
60 Hair Removal (hilarious commercial parody) 2006 [online; cit. 2.2.2011].<http://video.google.com/videoplay?docid=4437934969249543756#>

kolem depilace tropí, a očekává, že jako silný muž zvládne vše bez problémů. Jeho překvapení po odtrhnutí papírového pruhu je obrovské, stejně jako jeho křik. Ženy, se kterými jsem o filmu mluvila, vyjadřovaly většinou zadostiučinění, že konečně někdo ukázal, že vydržíme víc než Mel Gibson.

V kultovním seriálu *Přátelé* tvoří v 16. epizodě třetí série, „Den poté“, odstraňování ochlupení sice jen vedlejší, ale i tak výraznou dějovou linii. Monika s Phoebe zkouší zázračný depilační vosk z teleshoppingu. Po obřadném nanesení zázračné hmoty ovšem bolestivě zjistí, že bezbolestná depilace voskem asi neexistuje. Prozaické konstatování „Jsi už ráda, že jsme nezačaly na slabinách“ naznačuje, že depilace může téměř ohrožovat život. Děsivý křik přivolá dva z jejich kamarádů. Oba se holedbají, že oni jako muži by depilaci zvládli bez mrknutí oka. Toto tvrzení je podrobena zkoušce a Joe opravdu ani nemrkne, ale to jen proto, že se mu bolestí zastaví i srdce.

Ačkoliv seriál *Cougar Town* popisuje život jedné čtyřicátnice z USA, jedna z jeho epizod je dobrou sondou do života žen nejen amerických, ale i českých. Podobně jako hlavní hrdinka i české ženy využívají k odstraňování ochlupení z oblasti genitálií profesionální salony. A i jejich pocity ohledně těchto zařízení jsou podle reakcí mých respondentek podobné. Tuto skutečnost zatím ale mnoho českých filmů nebo seriálů nekomentuje. Hlavní hrdinka se důkladně chystá na milostné dostaveníčko. Navštíví proto kosmetický salon, aby jí zde odstranili porost ze slabin. Ještě před tím si ovšem dané partie „předpřipraví“ doma sama, aby kosmetičku nevydělala a nepohoršovala. Po velmi bolestivém zákroku pak po zbytek dne musí hlavní hrdinka chodit velmi opatrně. Fascinující je také její kosmetické zrcadlo, které k překvapení jejích kamarádek mnohonásobně zvětšuje, takže každý pór vypadá jako kráter a i jemné chloupky působí jako kmeny staletých sekvojí. Po počátečním nechápavém opovržení, že hlavní hrdinka věnuje tolik pozornosti svému zjevu, se i její kamarádky stávají na zvětšovacím zrcadle závislé. Dovoluje totiž jim dokonale odstranit všechny nepatřičnosti z jejich obličejů.

Z českých filmů mě zaujala scéna ve filmu *Karamazovi*. Český divadelní soubor přijede do polské továrny, kde má odehrát představení. Herci (Ivan Trojan a Radek Holub) si prohlíží staré plechové skřínky. Připomínají jim neveselé prostředí vojny, a proto je i jejich nálada neveselá. Pak ale narazí herci na zajímavé fotografie:

„Trojan: Hele, ale tohle je dobrý. Pojď sem.

Holub: *Smích*

Trojan: Bobr.

Holub: To už se dneska nevidí, vid’?

Trojan: No.

Holub: Takovej bobr.

Trojan: Starej poctivej bobr.“

Není tu řeč o hlodavci žijícím u vody. Herci v ukázce označují jako „bobra“ ochlupení na intimních místech modelek ze starých erotických plakátů. Z jejich hlasů zaznívá určitá nostalgie a jen těžko lze říci, jestli by toto „zvíře“ uvítali i na svých partnerkách. Dobře tu ale vidíme, jak se intimní normy mění, částečně nezávisle na vůli některých zúčastněných aktérů.

V současných filmech jsou ženy většinou oholené, což podle mě reflektuje současné trendy ve úpravě ochlupení a zároveň tyto trendy upevňuje. Zajímavé situace nastávají, pokud současní tvůrci točí filmy odehrávající se v minulosti. Ženy hladce vyholené na celém těle podle mých poznatků nejsou příliš pravděpodobné, zejména pokud se jedná o prosté vesničanky. Někteří tvůrci se snaží respektovat dobové normy. Takovým příkladem je film *Obsluhoval jsem anglického krále*. Jeho tvůrci údajně dolepovali nahým dívkám ochlupení.

V předchozí ukázce jsme se setkali s jedním z míst, kde bývají úpravy těla a obzvláště intimních partií prezentovány zcela nezakrytě – v pornografii. Rozhodla jsem se analyzovat několik málo snímků (videí) tohoto žánru, právě proto, že je v nich vidět vše. Pornofilmů existuje možná ještě více, než snímků „mravných“. Opět proto musím přiznat, že můj výzkum nebude zcela jistě pokrývat všechny typy filmů, a ani časově zdaleka nepokryje celé období, po které se pornofilmy natáčejí. Vybrala jsem několik (na internetu dostupných) titulů evropské či severoamerické provenience.

Nejstarší je *Deep Throat* z roku 1972. Ve filmu se objevují 3 herečky. Obočí mají dvě velmi tenké (rovné linky), třetí obočí je také linka, ale ne tak tenká. Podpaží není pořádně vidět. Genitálie mají dvě neoholené a pravděpodobně ani jinak upravované, a jedna zcela oholené. Holení je užito jako součást děje, jako vzrušující činnost - žena si genitálie holí před mužem v detailním záběru. Pěnu na holení nanáší štětkou a holí se žiletkou. Nohy mají herečky asi oholené, ale špatný obraz a málo detailních záběrů nedovoluje to určit jednoznačně.

Snímek *Emanuelle* z roku 1977 je oproti ostatním v určitém směru poměrně cudný - nahých těl je v něm v poměru k jeho délce relativně málo a záběrů přímo na genitálie ještě méně. Ty, které vidět jsou, jsou neoholené a nejspíše ani jinak nejsou upravované. Ostatní části těla se dají posoudit těžko, jelikož záběry nejsou dostatečně detailní. Zajímavé je, že porost mají stejně neupravený i bělošky i exotické krasavice (děj se odehrává nejspíš v Indii).

Ve filmu *Foxy Lady 2* z roku 1985 mají herečky v kontrastu s výrazně vytrhaným obočím ochlupení na přední straně genitálií „zarovnáno“ pouze po stranách, spodní část genitálií je oholena zcela.

Dolly Buster je jednou z pěti hereček snímku *Hawaii Connection* z roku 1997. Až na

jednu výjimku mají všechny genitálie zespodu oholené a pouze zepředu je ochlupení ponecháno, i když pečlivě upraveno buď do trojúhelníčku nebo jednou do tvaru proužku. Obočí mají upraveno různě, podpaží není vidět. Nohy jsou asi oholené, ale opět je tu málo detailních záběrů.

S rozvojem internetu a záznamových technologií se rozrostl počet pornosnímků geometrickou řadou a natočit si snímek může téměř každý, stejně jako má možnost ho pak šířit po internetu. Co se mainstreamových, profesionálních snímků týká, jsou v nich ženy většinou oholené, a to nejen na genitáliích. Výjimky najdeme spíš v amatérských snímcích nebo ve „specializovaných“ pornožánrech.

Na snímcích je patrný určitý vývoj odstraňování ochlupení – především v podpaží a na genitáliích. Na starších a amatérských záznamech se ale míra ochlupení zjišťuje špatně. Jejich kvalita bývá špatná. S postupem času se kvalita videozáznamu zlepšuje. Ukázalo se, že vysoká kvalita záznamu přináší lepší zážitek, ale má i svá úskalí. Dnes se v mnoha snímcích dá rozpoznat každý pór na kůži, což nemusí být vždy pozitivní. Pornoherečky musí být velmi zručné a zkušené, anebo využívají služeb profesionálních kosmetiček, jelikož ve většině snímků nevykazuje jejich kůže žádné iritace nebo zarůstající chloupky. Naštěstí můžeme ale narazit na herečky, které trpí stejnými problémy, jako „normální“ ženy. Ještě jednou bych ráda zmínila, že je až s podivem, jak málo detailních záběrů je v pornofilmch na většinu ženského těla. Zjistit, zda mají jednoznačně oholené nohy nebo paže, není téměř možné, nemluvě o podpaží, které herečky exponují jen zřídka kdy.

2.4 Reklamy – televizní, v časopisech

V současné době je většina populace nejen v České republice vystavována velmi intenzivnímu působení reklamy. Setkáváme se s ní téměř na každém kroku - v tiskovinách (jak jsme již viděli v předchozí kapitole), v televizi, v rádiu, na internetu, na výrobcích, ve formě pouliční reklamy (billboardy, plakáty...) i na jiných místech. Reklamy na výrobky související s odstraňováním ochlupení jsem zaznamenala ve všech médiích, vyjmenovaných v předešlé větě, kromě rozhlasu. Předpokládám, že tento fakt souvisí s tím, že oholené tělo je znakem spíše vizuálním a některé jeho aspekty by se těžko převáděly do zvukové či jazykové podoby. Ačkoliv i u vizuálních reklam hraje slovní (mluvený nebo psaný) komentář důležitou roli, vizuální zobrazení těla, hladké pokožky a/nebo holicího strojku vytváří pro takovýto komentář nepostradatelný základ. Ve zvukové podobě by tento kontext musel být verbalizován. Nejspíš by tím došlo k zexplicitnění některých kategorií, které jsou v naší kultuře určitým způsobem tabu, resp. ženám (popř. mužům) může být přímá komunikace

ohledně těchto kategorií nepříjemná.

Reklamy související s odstraňováním ochlupení jsou tedy většinou vizuální. To znamená, že mají formu obrázku, fotografie nebo videa doplněného psaným. nebo mluveným textem. Reklamní kampaně využívá pro depilační produkty v českém prostředí jen několik největších firem. Inzerují své zboží na reklamních plakátech a tabulích v ulicích a v prostředcích hromadné dopravy. Dále pak v tisku, především v časopisech pro ženy. Další formou reklamy jsou reklamní spoty. Tyto videoklipy má nejspíš z finančních důvodů pouze několik málo největších firem, vyrábějících depilační produkty. Tyto společnosti si také mohou zaplatit reklamní čas v nejlepších denní dobu.

V tuto chvíli je nutné zmínit, jaké firmy na českém trhu prodávají produkty a přístroje sloužící k odstraňování ochlupení. Před rokem 1989 bylo na trhu jen málo značek a depilačních produktů. Nejběžnější bylo používat žiletku, depilační krém Opilca se dal sehnat jen obtížně a podle výpovědí informátorek nebyl k pokožce nejšetrnější (navíc zapáchal). S nástupem kapitalismu začal počet firem i sortiment zboží přítomný na českém trhu růst. V současnosti operuje na trhu několik velkých zahraničních firem a k dostání je množství „neznačkových“ levnějších, většinou jednorázových holítek (žiletek). Největší výrobci depilačních pomůcek jsou Braun a Philips, za elektrické epilátory a holicí strojky, a Gillette a Wilkinson Sword za „žiletky“ a kosmetiku související s odstraňováním chloupků. Nejrozšířenější jsou v obchodech a v reklamách depilační krémy a voskové pásy nesou značky Veet a Opilca, z domácích můžeme zmínit Ryor.

O reklamách v časopisech jsem již psala výše. Články jsou jimi hustě prostoupeny. Dále se vyskytují v menších okénkách např. v sekci *Novinky* nebo *Tipy*. Stručný, ale vemlouvavý popis výrobku a všech jeho výhod je doprovázen malým obrázkem produktu. Nejčastěji takto inzerují značky Veet a Gillette (každá asi se 45% z celkového objemu reklam). V časopisech také najdeme reklamy na různé kliniky a salony, které provádí epilační a depilační zákroky.

Českou verzi reklamních spotů měli v poslední době Gillette Venus a Braun. Obzvláště klipy Gillette jsou nesmírně propracované a skrývají řadu symbolů a skvěle pracují s barvami. Za všechny rozeberu klip na Venus Breeze, Venus Embrace a Braun Silk-épil 7.

Venuse Breeze disponuje dvěma gelovými pruhy („jemné jako vánek“) okolo břitů, které mají nahrazovat použití pěny nebo gelu na holení, což by mělo usnadňovat a urychlovat holení. Dalšími přednostmi jsou podle výrobce holicí hlavice se třemi břity (pro „hladké oholení“), vyměnitelné náhradní holicí hlavice, úložný box pro uchovávání strojku a náhradních hlavic ve sprše a měkká rukojeť pro skvělé ovládání. V klipu⁶¹ žena ve spodním

---

61 Blogzarohemcz. Venuse Breez reklama. [online; cit. 2.6.2010] 7.5.2008. <http://www.youtube.com/watch?>

prádle a odhalených lehkých pletených šatech stojí na skále nad travnatým mořským pobřežím a nastavuje se větru („svěží závan krásy“) s květinou v ruce. Následuje dlouhý záběr na hlavici holicího strojku. Dámská ruka vytvoří nastříkáním ze spreje dva gelové pruhy okolo hlavice. Světle modré pruhované pozadí připomínající látku se jako by se vlní ve větru. Ruka ohýbá ony gelové pruhy, aby ukázala, jak je hlavice ohebná. V dalším záběru strojek klouže po již hladké a oholené mokré dámské noze, zatímco se na pozadí vznáší mýdlová bublina. Následuje detailní záběr na ústa ženy, před kterými drží na ruce fialového motýla. Pak vidíme ženu s odhalenou hebkou nohou opřenou o kámen. Poté žena stojí v pravé třetině obrazu ve vlajících průsvitných šatech na skále ve větru a uprostřed obrazovky se zjeví holítko Venus Breeze v originálním balení a s několika vteřinovým zpožděním se objeví pod produktem nápis „Odhalte v sobě bohyni“ a internetová adresa firmy. Tyto nápisy na obrazovce setrvávají, zatímco se za nimi objeví usmívající se žena s vlajícími „křídly“ ze šatů přes celou obrazovku. Kromě tohoto nápisu vidíme během klipu už jen zlomek písmen na holicím gelu (samozřejmě výrobek značky Gillette). Celou reklamou nás doprovází píseň Venus (původně od skupiny Shocking Blue, zde v coververzi), která opěvuje úchvatnou bohyni, před kterou padají muži na kolena. Celý klip komentuje svěží a nadšený ženský hlas, který vyjmenuje postupně všechny výhody holítko. Zajímavé jsou popisy „svěží závan krásy“ (breeze znamená v angličtině vánek), „přizpůsobuje se křivkám vašeho těla pro dosažení božsky hladké pokožky“. Na závěr hlas přečte nápis z obrazovky „Venus Breeze - Odhalte v sobě bohyni“. V klipu se objevují především barvy zelená, modrá, bílá, hnědá (kůže, skála) a fialová, což je barva strojku, která v klipu připadla krásným a jemným věcem, jako jsou motýl, květina, šaty a mašle.

Reklamní spot k holítku Venus Embrace zachycuje 3-4 ženy (ze 4 situací a nedá se poznat, jestli hnědovlasá modelka se účastní posledních dvou aranžmá, nebo jestli se pokaždé jedná o jinou modelku).

Na začátku vidíme blondýnku na sedadle spolujezdce. Muž řídí, usměje se na ženu a něžně ji přejede rukou po stehně. Objevuje se nápis „Bohyně vzrušení“. Žena zakloní hlavu dozadu, usmívá se a zavře spokojeně oči (jako předoucí kočka). V další scéně muž a žena (černoši) sedí na lavičce na břehu jezera. Asi opět západá slunce, protože obloha a molo jsou zbarveny do fialova, voda a pevnina jsou tmavě modré. Stydlivě se na sebe usmívají. Další záběr přibližuje jejich propletené ruce na lavičce. Ženiny holé nohy se přisouvají k muži a dole vidíme nápis „Bohyně touhy“. Tulí se k muži, drží se za ruce a muž ji přejíždí po stehně. Vynořuje se bílý nápis Embrace na fialovém pozadí (tekoucí voda). Když hlas řekne „Venus Embrace“, přejede po nápisu jemná bílá vlnka, linie, která „píše“ všechny nápisy v klipu. V

---

v=hNzaeSG4oK0&feature=related

dalším záběru animovaná hlavice holítka pomalu rotuje a 3 bílé vlnky vytvoří vlevo od ní pětku („s pěti čepelkami“). Následuje série záběrů, ve kterých se rafinovaně střídá žiletka a mužská ruka, jedoucí po ženě stehně. Dále se objevuje holítka, které vede ženská ruka směrem nahoru po namydlené mokré, již oholené ženské noze (po holení). Najednou se pozadí změní a na stejném místě nohy, kde skončila žiletka, hladí ženu po noze směrem nahoru mužská ruka. Na modrém pozadí je vidět bílé zábradlí a fialový lem šatů – dole u nohy se objevuje nápis „Pro hladký skluz strojku po pokožce“, který přetrvává i v následujících dvou záběrech. Na animovanou holicí hlavu před fialovým pozadím kápne kapka vody a rozstříkne se. Opět vidíme nohu, kterou ženská ruka holí od kolena do půli stehna. Rychlý prostřih a v detailním záběru muž hladí ženu ve fialových šatech od kolena do půli stehna až k lemu šatů. Vracíme se k ženské noze, na které se nyní žiletka pohybuje na levé noze. Najednou muž opět zajíždí ženě po levém stehně pod šaty. Kamera poté sleduje horní polovinu jejich těl z boku. Sedí proti sobě na terase u stolečku. Muž má v ruce ženinu tvář, žena se usmívá a má zavřené oči a hlavu mírně odloženou v jeho dlani. On se usmívá a kouká na její obličej. Následuje záběr z boku z větší dálky. Muž se stále dotýká její tváře a stehna, zatímco sedí v kavárně na terase nad městem. Obloha je zbarvena do fialova. V poslední scéně stojí muž a žena v ložnici. Kamera jede od jejich nohou nahoru a muž ženě zároveň s kamerou přejíždí po stehně nahoru a poodhrnuje její šaty. Pozvolna se objevuje nápis „bohyně roztoužených srdcí“. Žena do muže šťouchne a ve společném objetí spadnou na postel. Objevuje se balíček s Venus Embrace a nápis „Odhalte v sobě bohyni“ a obraz se posouvá na bílý koberec.

I v tomto klipu tvůrci důmyslně pracují s barvami výrobku, které se objevují zejména na šatech a v pozadí. Také látky, ze kterých šaty oholených dam jsou, jsou z hebkých, lehkých a lesklých materiálů. Nejdůmyslnějším se mi ovšem jeví způsob, jakým klip spojuje oholené tělo a i akt holení samotný se „sbližováním“. Celý klip je poměrně erotický, plný dotyků a smyslných pohledů. I poslední pár a s ním i klip končí v posteli. Tuto dvojsmyslnost dobře zastupuje i samotné slovo Embrace, které lze přeložit jako sbližování, ale též soulož. Tato interpretace asi nebude u diváků dominantní, ale pokud si klip prohlédneme několikrát a důkladně, musí symbolika a atmosféra klipu tento význam evokovat. V rafinovaných a rychle se střídajících prostřizích mezi žiletkou jedoucí po vlhké noze a mužskou rukou stoupající po stejné noze směrem nahoru přechází v sebe navzájem tak plynule, že v podstatě dojde k přenesení erotičnosti mužovy ruky zajíždějící pod sukni na žiletku. Žiletka zároveň klestí cestu pro mužovu ruku, tj. představuje nutnou podmínku pro to, aby se muž mohl nerušeně a se zalíbením dotýkat. Na pozadí opět slyšíme části z písně Venus, která se již stala součástí image holítek Venus. I zde nás klipem doprovází ženský hlas, který vypočítává

charakteristické vlastnosti holítka. Před tím, ale zasadí děj spotu do určitého rámce, když vyzdvihne význam onoho „sblížování“, jak přece každá žena ví. Důležité je, že Gillette pozdvihl na vyšší úroveň spojení žena + holení = bohyně. Proto vemlouvavý hlas použije místo slova žena rovnou slovo bohyně. A protože (podle jiného reklamního spotu Gillette Venus) Gillette věří, že každá žena je v něčem bohyní, vypočítávají během klipu popisky, jakých sfér se stanete bohyní, pokud se budete holit. Za zmínku ještě stojí, že v obou analyzovaných klipech si ženy holí pouze nohy (včetně stehen), zbytek těla mají hladký a oholený jaksi samozřejmě (přirozeně).

Poslední klip je od firmy Braun na epilační strojek Silk-épil 7⁶². Oproti oběma předchozím spotům je tento klip vizuálně jednoduchý, nestřídají se v něm ani modelky ani různá prostředí. To ale neznamená, že není promyšlený. Celý klip se odehrává před tmavým pozadím, na kterém se občas jakoby odráží světlo. V prostoru, ve kterém se pohybuje modelka, stojí několik průhledných svislých panelů, po kterých stéká voda. Celá scéna je poměrně tmavá, takže modelka v pink šatech před ní působí výrazně. Modelka přichází z pravé strany obrazu a pomalu a ladně přechází do středu. Část její chůze sledujeme už jen jako detailní záběr na její nohy. Následuje opět střih a modelka se vine k panelu ve středu obrazu, střih a záběr na její svůdně tajemný obličej a opět střih a kamera zoomuje na sedící modelku odstraňující chloupky pomocí Silk-épil 7 (šaty má stále na sobě). V levém horním rohu se objevuje malá bublina a nápis „Close Grip Technology“. Kamera se přibližuje ještě více k noze a v určitých „skocích“ zoomuje ještě dvakrát, zastaví se na „300% zoom“ a „720% zoom“, jak nám sdělují popisky u výřezu, ve kterém sledujeme nyní již animovanou zvětšeninu pokožky. Ve výřezovém okénku vidíme část neoholené nohy s dorůstajícími chloupky (znázorněny jako kratoučké čárky) a v jeho druhé části vidíme již ošetřený pruh kůže, na kterém jsou až při největším přiblížení viditelné tři malé tečky (zřejmě pojistka, aby zákaznice nemohly reklamovat zboží s tím, že neodstranilo úplně všechny chlupy). V dalším záběru vidíme spodní část ženských nohou na vysokých podpatcích vycházející zpoza panelu s vodou. Nohy, a následně i celá žena, se otáčí a postupně se objevuje čtyřikrát v jednom záběru, pokaždé v jiné póze. Každá ze čtyř žen znázorňuje jeden týden, po který vydrží vaše nohy hladké. To vysvětluje nápis u dolního okraje obrazu. Žena je vystřídána epilačním strojkem, který se otáčí v pravé polovině obrazovky, a na který dopadá vodní sprška, aby nám explicitně ukázala, co se nám pokoušely naznačit již panely s vodou – totiž, že strojek lze používat i ve vodě. To ostatně vysvětluje i ženský hlas, který nás provází reklamou. I tento klip využívá jemnou látku a hru světla, aby podtrhl jemnost holení. A i zde se setkáváme s barvou přístroje (ačkoliv tato řada již není růžová, předchozích řady byly) na šatech.

---

62 Česká mutace původně na stránkách firmy Braun [cit. 6.9.2010] <http://www.braun.com/cz/home.html>

Reklamní spoty jsou tedy velmi promyšlené a rafinovaně si pohrávají s recipientkami a recipienty. Jelikož zadavatelé reklamy jsou nadnárodní firmy, nemůžeme se divit, že se podobně klipy vysílají i v jiných zemích.

Zda i v letech 1948 až 1989 existovaly reklamy na prostředky k odstraňování ochlupení se mi nepodařilo stoprocentně zjistit. Většina pamětnic tvrdila, že takové reklamy nebyly, jelikož téměř nebyly ani depilační či epilační prostředky. Navíc podle nich móda odstraňovat ochlupení přicházela pomalu a relativně pozdě (pravděpodobně od sedmdesátých let).

V dnešní době se k reklamě na d/epilační prostředky připojují reklamy na výrobky související s odstraňováním ochlupení. Jsou to výrobky poskytující pokožce péči po odstraňování chlupů nebo výrobky, které mají zpomalovat růst ochlupení nebo zabránit zarůstání ochlupení. Jedná se především o krémy a deodoranty. Tyto produkty vyrábí i některé české firmy, např. Ryor. Reklamy mistrně navozují pocit, že výrobky potřebujeme a že jsou nepostradatelnou součástí d/epilačního procesu.

Za pozornost stojí také webové stránky velkých firem. Stránky značky Veet a Braun nabízejí nejen přehled výrobků a jejich výhod, ale také celou řadu rad a triků pro „sametově hladký život“⁶³. Vytvářejí dojem, že život bez holení není možný, a pokud přece jen je, tak to rozhodně není život plnohodnotný. Aby Veet oslovil i velmi mladé dívky, přišel v poslední době s produktem Veet Debut, který je určen pro jejich „poprvé“. Aby dívka odstartovala cestu k „sametově hladké“ pokožce správně, nabízí tato webová stránka službu rozeslání e-mailových pozvánek na „Mojí první depilační party“ dívčíným kamarádkám⁶⁴. Společnost Gillette zase natočila sérii videoklipů, kde velmi mladá dívka (odhadem třináctiletá) vysvětluje ostatním dívkám, jak, co a proč holit. Tyto videoklipy jsou k nalezení na jejich stránkách v angličtině⁶⁵ spolu s mnoha dalšími tipy a triky. Gillette jistě přispívá k osvětě v této oblasti, zároveň ale velmi šikovně „naverbuje“ nové zákaznice. Je otázkou, proč česká mutace stránek je o mnoho skromnější.

2.5 Reflexe těla v jazyce na příkladu ochlupení

Ačkoliv si v běžném životě často přímo neuvědomujeme, tělo plní nejen funkce biologické, ale také se stává reprezentantem pro hojné funkce sociální a kulturní. Některé části těla či gesta a pohyby se dokonce staly samy o sobě symboly, a to buď na úrovni

63 Homepage značky Veet. [online, cit. 8.7.2010]. Dostupné na internetu: <http://www.veet.cz/get-touchably-smooth.php>

64 Tamtéž: <http://www.veet.cz/debut-my-first-depilation-party.php>

65 Homepage značky Gillette Venus. [online, cit. 8.7.2010]. Dostupné na internetu: http://www.gillettevenus.com/en_US/tips_and_faqs/new_shavers/index.jsp

vizuální nebo na úrovni verbální. Této druhé úrovni bych se chtěla věnovat v následující kapitole. Konkrétně tomu aspektu, jakým způsobem a kde se objevují v našem slovníku „chlupy“ a slova či témata s touto oblastí spojená. Rozhodla jsem se kapitolu rozčlenit následovně: co říkají o slovech, která souvisí s ochlupením nebo jeho odstraňováním, slovníky, jejich užití ve frazeologismech a příslovích a využití v jiných útvarech lidové slovesnosti. Na tyto „lidové“ útvary jsem se zaměřila proto, že jsou součástí kultury života i současných českých žen a i když by se to mohlo zdát překvapivé, určitě se podílejí na vytváření jejich obrazu světa. Může se zdát, že tato pasáž nekoresponduje s předchozím rozbořením různých oblastí kultury. Již v předchozích kapitolách jsem však zmíňovala jazykové a stylové prostředky a zvláštnosti, které užívají autoři odborných i populárních publikací a jejich význam pro manipulaci a tvoření norem. Považují proto za důležité, prozkoumat, co dnes v jazyce reprezentují slova související s chlupy a jejich odstraňováním či jejich absencí.

2.5.1 Co říkají slovníky (význam a etymologie)

Břitva – Slovo vyskytující se v mnoha slovanských jazycích a pocházející asi od staroindického bhrīṇāti (zraňuje, poškozuje) nebo tráckého slovního kmene *bhrei- pro „řezat, holit“.

Depilace - Pochází z latinského slovesa „depilare“ neboli „zbavit chlupů“, „odstraňovat chlupy“ (pilus = vlas, chlup) . Je zajímavé, že „Etymologický slovník jazyka českého a slovenského“⁶⁶ ještě toto slovo neobsahuje. Neobsahuje ho ani „Slovník cizích slov“ z roku 2000⁶⁷. Ten vymezuje jeho význam jako „místní, povrchové zbavení, zbavování nežádoucích vlasů, vousů nebo chlupů“.

Epilace – Toto slovo se nenacházelo ani v etymologickém slovníku z roku 1957⁶⁸ ani ve slovníku z roku 2001⁶⁹, ale jeho původ bude stejný jako u „depilace“. Nalezla jsem ho ale ve slovnících cizích slov. Slovník cizích slov⁷⁰ ho vymezuje jako „odstranění, odstraňování chloupků, vousů i s kořínky“. Podle Slovníku cizích slov z roku 2000⁷¹ je epilace „odstranění, odstraňování nežádoucích chloupků, vousů, depilace“. Ve slovníku z roku 2005 najdeme ještě slovo „epilátor“, a to se dvěma významy. První je běžný v dnešní češtině a znamená „přístroj

---

66 Machek, Václav. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd 1957.

67 Slovník cizích slov. Sestavil kolektiv autorů a konzultantů Ottova nakladatelství. Praha : Ottovo nakladatelství - Cesty, 2000.

68 Machek, Václav. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd 1957.

69 Rejzek, Jiří. Český etymologický slovník. Voznice : Leda, 2001

70 Klimeš, Lumír. Slovník cizích slov. Praha : SPN - pedagogické nakladatelství, 2005

71 Slovník cizích slov. Sestavil kolektiv autorů a konzultantů Ottova nakladatelství. Praha : Ottovo nakladatelství - Cesty, 2000.

k epilaci“. Druhý vymezuje dnes již zapomenutý, a dost možná původní význam slova: „ant. otrok, jehož úkolem bylo odstraňovat pánovi nežádoucí chloupky.“ Slovo nám tedy dává nahlédnout do historie epilace.

Holit (se) – Ani toto slovo jsem nenalezla v etymologických slovnících. Předpokládám, že souvisí se slovem „holý“.

Chlup - Podle Českého etymologického slovníku (Rejzek, 2001) je původ tohoto slova nejasný. Buď může jít o slovo onomatopoetické a mohlo by odkazovat k „něčemu, co náhle vyrašilo“ (k čemuž Rejzek dospívá poněkud krkolomnou cestou), nebo by mohlo pocházet od slova „khop“, „vrcholek, špička“. Synonyma: drobek, malé množství, trocha, vlákno.

Knír - Toto slovo existuje jen v češtině a je asi expresivního původu. Nelze vyloučit souvislost s německým ekvivalentem „Schnurrbart“.

Srst - Podobné tvary se nacházejí i v jiných slovanských jazycích. Rejzek uvádí spojitost buď se sthn. slovem „hursti“ („kštice“) nebo ie. „k' er(s)“ (tvrdý vlas).

Vlas - Vzniklo asi z ie. slova a i dnes se vyskytují slova velmi podobná v ostatních slovanských jazycích.

Vous - Asi z ie. slova **uendh-*“ (vlas, vous).

Žiletka – Slovo odvozené od jména američana K.C. Gilletta, který tuto holící čepelku vynalezl a prodával. Ačkoliv ještě dnes se prodávají holítko značky Gillette, v češtině se toto slovo ujalo jako označení holítek obecně. V západoevropských jazycích neexistuje.

Z těchto informací ze slovníků etymologických a slovníků cizích slov bychom mohli vyvodit následující závěry.

- Slova břitva, srst, vlas a vous mají dlouhou tradici nejen v češtině.
- Původ slov chlup, knír a holit se je nejasný. Používají se tak běžně a dlouho, že jejich motivace je mnohdy již neprůhledná.
- Slova epilace a depilace, a tudíž pravděpodobně i činnosti jimi označené, mají dlouhou historii.
- U vymezení slov epilace a depilace ve slovnících cizích slov je zajímavé, že jsou označovány jako slova z oboru medicíny a také to, že ve dvou definicích je odstraňovaný tělesný porost explicitně označen jako nežádoucí.
- To, že se slova epilace a depilace a slova s nimi příbuzná vyskytují až ve slovnících pozdější doby, by se dalo interpretovat několika způsoby. Buď se dříve tato slova

neužívala, nebo je autoři považovali za příliš nízké nebo za tabu.

Ráda bych vyzdvihla, že ne ve všech jazycích je rozlišováno mezi chlupem a vlasem. Například v němčině je pro obojí slovo *das Haar*. I v angličtině se pro chlupy a vlasy lidské většinou používá jedno slovo (*hair*). Je také zajímavé, že v českém jazyce (vyjma některých odborných mluv) mohou mít vlasy jen lidé. Pokud se jedná o porost hlavy zvířecí, nemůžeme ho nazvat jako vlasy. Ale takový kartáč vlasy mít může.

2.5.2 Užití ve frazeologismech a příslovích

V mnou zkoumaných frazeologických slovnících a příručkách jsem našla následující výskyty slov souvisejících s tematikou ochlupení, jeho odstraňování či absence.

Chlup/y:

- Vezmi/ Vem chlup na dlani. / Vem chlup na dlani, když tam není.⁷²
- Na holé dlani chlup nevytrhneš.⁷³
- popadnout holou kůži za chlupy = použít špatného prostředku
- hádat se/ přít se o kozí /žabí chlup (o kozí srst = „Čl. ze zaujatosti a zápalu n. z malichernosti očima druhého: hádat se, přehnaně důrazně n. nesnadně diskutovat o podružné maličkosti,...“⁷⁴
- Dostal/mlátili ho, až z něj chlupy litaly. (S.č.f.i. 4, Leda, 2009) /Mlátili ho /do něj, až z něj chlupy litaly. (S.č.f.i. 1, Leda 2009)
- Dostat se s někým do chlupů = dostat se do hádky, do sporů, do rvačky
- Sežrat to i s chlupama (S.č.f. 4, Leda, 2009) = uvěřil tomu bez ověřování, bez podivu; důvěřivý
- brát něco i s chlupama
- prodat něco i s chlupama = prodat nebo vnutit někomu něco komplexně, celé, ve snaze se něčeho urputně zbavit
- Co je novýho? - Že vostříhali holýho (a chlupatej jim utek). (S.č.f. 4, Leda, 2009) = odpověď na hloupou otázku/na nějakou floskuli
- Kde je chlup, tam je chuť (Bittnerová, 2003)
- chlupatej = ochránce pořádku (policista)
- chlupatý jazyček = vytříbený vkus

⁷² *Slovník české frazeologie a idiomatiky*. 4, Výrazy větné / hlavní redakce František Čermák. Praha : Leda, 2009

⁷³ Bittnerová, Dana. *Česká přísloví – Soudobý stav konce 20.století*. Praha: Nakladatelství Karolinum 2003.

⁷⁴ *Slovník české frazeologie a idiomatiky*. 3, *Výrazy slovesné* / hlavní redakce František Čermák, Jiří Hronek, Jaroslav Machač. Praha : Leda, 2009

- chlupatý jazyk = chuťové ústrojí
- na chlup stejný (na vlas stejný)
- (být) na chlup (přesný) = „s naprostou přesností (časově i místně)“ (S.č.f.i. 2. Leda)
- přijít na chlup přesně = přijít zcela přesně
  - udělat něco na chlup = udělat něco zcela přesně, vhodně
- o chlup = a) ve srovnání míry, času, kvality – o trošku, o málo; synonyma: trochu, o fous; b) za okolností, kdy málo chybělo, aby došlo k něčemu nežádoucímu, neblahému; synonyma: sotva, o vlas/vlasek, o fous
- uniknout jen o chlup/ fous (něčemu) = uniknout, vyváznout velmi těsně, stěží nebo náhodou
  - chybit (jenom) o selský chlup = pořádně se zmýlit
- hledat na něčem/v něčem/ na někom chlup /chlupy = „hledat na něčem malicherně n. úporně nějakou vadu, nedostatek, (alespoň) malou chybu, být malicherně kritický.“ (S.č.f.i. 3, Leda)
- najít na něčem chlup /vidět na něčem (každý) chlup
- nenechat na něčem/někom (dobrý) chlup = „zkritizovat něco, někoho nemilosrdně a všestranně negativně a zavrhnout to, ho tak.“ (S.č.f.i. 3, Leda)
- je v tom chlup = je v tom háček, závada, chyba
- pustit chlup = 1. zaplatit něco okázale, popř. za někoho štědře zaplatit, utrácet; 2. prohrát, prodělat
- nerad pustit/pouštět chlup = „být lakomý k domněle zbytečné útratě, zábavě“ (S.č.f.i. 3, Leda), nerad za někoho platit, být šetrný
- ani chlup/chloupku nemít = vůbec nic nemít
- mít tři chlupy dvěma řadama = být nedospělý, holobrádek, nezkušený
  - mít dva fousy třema řadama
  - ještě má čtyři chlupy šesti řadama
- mít oslí chlupy = mít šediny
- Až na dlani chlupy/srst narostou
- uvěřil, že na žábě chlupy porostou = dal se napálit, uměle vytvořil V. Prasek (1874)
- mít chlupy na zubech = být chytrý
- mít (na něco) malý chlupy – nestačit na to, nemít na to právo
- nemít na to chlupy
- vola na chlupy uhodili (a prošlo mu to do mozku) – zastaralé; = konečně pochopit

narážky

- nohy jako srnka/laňka, chlupatý a křivý = popis ženských nohou

Holý:

- Holému snadno se hlava oholí. č (Bittnerová, 2003)
- býti na holém = býti na mizině
- odejít s holou = s nepořízenou, s prázdnýma rukama
- polib mi holou = odmítnutí: dej mi pokoj

Chmýří

- lehounký jako chmýří
- mít vlasy jako chmýří
- mít (ještě) chmýří pod nosem/na bradě = být ještě příliš mladý a nemít zkušenosti ani zralý úsudek

Srst

- mluvit od srsti = mluvit přímo, nestrojeně
- hladit někoho po srsti = chlácholit, lichotit
  - hladit (někoho) proti srsti = dráždit, týrat, bít někoho
- být po srsti = zamlouvat se, hodit se
  - jít/být proti srsti = nedařit se; něco nepříjemného
- poznat někoho po srsti = podle zevnějšku

Vous/y, vousek:

- Pěkný vousek najde sobě kousek. (Bittnerová, 2003)
- Kdyby měla paní teta vousy, byl by to pan strýc. č (Bittnerová, 2003)
- Do Libáně pro rozum, na Kopidlno pro vousy (se chodí). (Bittnerová, 2003)
- Pusa bez vousů, jako husa bez knedlíků. (Bittnerová, 2003)
- Hubička bez vousů je jako vajíčko bez soli. (Bittnerová, 2003)
- mít (z něčeho) vous = umět si s tím poradit
- nejde mu to pod vous/y= nechutná mu, nelíbí se mu to
- smát se / mluvit do vousů /pod vousy = tiše, v duchu
- povědět si (něco) do vousů = říct si pravdu

- ta má vousy = chytrá žena ⁷⁵
- tahat někoho za vousy = dráždit někoho
  - tahat smrt za vousy = hazardovat se životem, svévolně se vydat v nebezpečí

Všechna přísloví a přirovnání kromě jednoho pochází z odborné literatury. Význam některých byl v daných knihách vysvětlen, u jiných vůbec. Podle významu by se některá dala rozřadit do několika sémantických skupin.

- chlup jako měřítko přesnosti, množství, intenzity; většinou symbolizuje chlup něco malého, resp. malou odchylku. v přísloví 16a ale ve spojení s přívlastkem „selský“ vyjadřuje míru velkou. Bohužel se mi nepodařilo dohledat původ tohoto rčení.
- přirozená absence chlupů na některých částech těla jako příměr pro činy, které nelze uskutečnit nebo pro věci či jevy, které jsou nemožné (chlup na dlani;)
- (zvířecí) chlup a pozornost na něj zaměřená jako symbol malichernosti a přehnané či nemístné kritiky
- chlupy jako symbol něčeho negativního, nějaké chyby nebo zádrhelu
- chlup zastupující peníze, bohatství popř. chudobu pokud žádný nemáme
- absence chlupů jako znak nezralosti a mládí
- oslí chlupy jako metafora pro šedivé vlasy a stáří
- absence chlupů jako metafora k lidskému pozadí
- ochlupení lidské je pojmenováno jako ochlupení zvířecí – srst – a v přirovnáních se využívá vlastnosti směru růstu chlupů (srsti) k zpodobnění libosti či nelibosti
- ochlupení lidské je pojmenováno jako ochlupení zvířecí – srst – a symbolizuje jejího nositele jako celek nebo jeho psychiku
- ochlupení nebo vousy jako znak mužnosti, popř. utvrzení o správnosti a důležitosti takového znaku

Toto jsou hlavní skupiny, jejichž význam mi byl jasný nebo ve kterých se vyskytovalo nejvíce variant. Bohužel u některých rčení jejich význam pouze tuším nebo mi zůstává zcela skryt a nepodařilo se mi ho nikde dohledat. Pro mou bakalářskou práci je obzvlášť zajímavé přirovnání „ta má vousy“ označující chytrou ženu. Vousy asi symbolizují muže a muži jsou považováni za chytré. Plnovous byl dlouhou dobu znakem moudrých mužů/starců.

---

⁷⁵ Zaorálek, Jaroslav. *Lidová rčení* / zpracoval Jaroslav Zaorálek. Praha : Academia, 2000

2.5.3 Užití v jiných útvarech lidové slovesnosti

V **pohádkách** hrají často důležitou úlohu vlasy např. Zlatovláska, tři zlaté vlasy děda Vševěda atp. V *Enzyklopädie des Märchens* (EdM)⁷⁶ najdeme proto poměrně rozsáhlý oddíl věnovaný heslu „Haare“. Jak jsem již zmínila výše, v němčině existuje jen jedno stejné slovo pro vlasy i chlupy. Velká část záznamu v EdM se věnuje vlasům. V určitých pasážích nelze zcela jednoznačně poznat, jestli EdM pojednává o vlasech nebo ochlupení. Jsou tu ale i místa jasně hovořící o tělesném porostu. Vlasy a chlupy mohou stejně jako jiné části lidského těla zastupovat svého nositele jako celek. Navíc někdy jsou vnímány jako sídlo lidské duše, síly fyzické i životní. Díky sympatetickému vztahu je možné manipulací s vlasy/chlupy manipulovat i s celým tělem nebo duší člověka. Chlupy/Vlasy se proto (nejen) v pohádkách užívají při různých rituálech a kouzlech. Pokud získáme něčí vlasy/chlupy a pohladíme, spálíme, vaříme nebo jinak je zničíme, můžeme získat lásku dotyčné osoby, můžeme jí způsobit škodu, přivolat ji k sobě nebo nad ni získat jinou formu moci. Pokud byla dotyčná osoba před tím zakletá nebo měla zvířecí podobu, můžeme zrušit zničením jeho/její srsti/kožichu nebo jiné kůže spojení s předchozím životem. Je zde patrný protiklad zvíře – člověk (příroda-člověk) a srst jasně symbolizuje zvířecí způsob života.

Legendy dnes nepatří do všeobecného vzdělání většiny Čechů a Češek. Pro mě to je ale jeden z mála historických zdrojů. Není sice příliš přesný, přístupy lidí ale dokumentuje poměrně dobře. Nejznámější „využití“ tělesného porostu ve vyprávěních o svatých je asi ochrana. A to buď ochrana před vlivy počasí nebo ochrana cudnosti. Anežce Římské nechal Bůh zázračnou rychlostí narůst husté a dlouhé vlasy, aby ji chránili před zraky okolí, když byla uvržena nahá do nevěstince. Četní svatí z pouště a poustevníci byli zobrazováni buď zahaleni do vlasů nebo zarostlí chlupy⁷⁷. Další kategorií jsou světice, které si vyprosily od Boha vousy, aby se zachránily před sňatkem a mohly místo toho zasvětit svůj život Bohu. Tyto světice jsou sv. Starosta, Pavla z Avily a Galla Římská. Je zajímavé, že vousy byly považovány za tak velkou a ohavnou vadu na kráse. Příběh o sv. Starostě najdeme i u bratří Grimmů jako pohádku „Die heilige Frau Kummernis“⁷⁸. Podle některých zdrojů je tento příběh opravdu čistě fiktivní. Prý si lidé spletli jemné rysy tváře ukřižovaného Ježíše s mladou dívkou.

Dohledat **anekdoty, vtipy a skazky** v literatuře nebo psané formě vůbec se mi podařilo jen z malé části. Čerpám tedy z větší části z internetu, kde tyto žánry nachází pozitivní odezvu, ale opakuje se zde často jen několik málo verzí, a z vlastních zkušeností.

⁷⁶ *Enzyklopädie des Märchens : Handwörterbuch zur historischen und vergleichenden Erzählforschung* / vydal von Kurt Ranke. Berlin : de Gruyter 1990. Str. 338-348.

⁷⁷ EdM 1990

⁷⁸ KHM 237, „Kinder-und Hausmärchen“, 1812-15, 1822, 1857

Popis jednotlivých syžetů a témat bude tedy spíše kusý. Nelze z toho ovšem usuzovat na jejich nízký výskyt. Domnívám se, že opakování jedné verze, navíc často s logickými chybami, pramení z toho, že je jednodušší zkopírovat vtip z jiné internetové stránky, než sepsovat „vlastní“ verzi. Ve vztahu k mé bakalářské práci se budu soustředit na vtipy a fámy týkající se žen a ochlupení.

Historiky o ženách, které si neholí různé části těla, se většinou vztahuje ke studentkám matematicko-fyzikálních fakult či přírodovědných oborů, k lesbám a feministkám, popřípadě k zastánkyním ekologicky zodpovědného života. Fakt, že si dotyčné neholí svá těla, je vysvětlován tím, že buď neznají společenské normy týkající se ženské krásy, ignorují je nebo proti nim revoltují. Je zpochybňována jejich ženskost a z jejich vzhledu se usuzuje i na ostatní oblasti. Jejich chování je komentováno výroky jako „Ať si ty nohy teda neholej, ale aspoň toho kníra by si oholit mohly“ (o studentkách ČVUT) nebo „já nejsem žádnéj záchranář ohrožený zvěře, tak nechci potkávat v posteli nějakýho bobra“ (o ochlupení intimních oblastí). Je zajímavé, že se k těmto ženám často vyjadřují kriticky právě opět ženy.

Vtipy, ve kterých se vyskytují chlupaté ženy, staví svou komiku na ochlupení pohlaví, popř. zde hraje ochlupení druhotnou roli, jako jeden z charakteristických rysů ženského pohlaví. Další možný význam je ochlupení jako znak mužství (viz vtip se ženou u lékaře). Zajímavé je, že na základě chlupatosti je ženské pohlaví často přirovnáváno ke zvířeti. Následující vtipy lze často narazit na nejrůznějších internetových stránkách. Jejich znění se nemění. Podle zcela stejného znění bylo patrné, že vtipy jsou často autory stránek kopírovány z jiných stránek. Někdy jejich znění lehce variovalo.

Je to černé, chlupaté a občas se to mezi nohama pohne. Co to je? ----- Kocour pod stolem.⁷⁹

Je to chlupaté, uvnitř vlhké, je to na čtyři písmena a druhé písmeno je měkké i. Co je to? ---
Kiwi⁸⁰

Na zápraží statku seděla holčička a jedla chléb s máslem, když k ní přišel žebrák a prosil taky o kousek. Děvče ho však odmítlo, a tak ji žebrák pohrozil: Že jsi tak zlá, Pán Bůh tě potrestá a mezi nohama ti naroste kočka! Po několika letech počalo se jí objevovat na k...ndě chmýří. Když to poprvé zpozorovala, dala se do pláče a matce, která se jí vyptávala proč pláče, vypravovala příhodu s žebrákem. I jdi ty hloupá, tomu nevěř, že tě Pán Bůh potrestal, já mám

---

⁷⁹Vtipy. Seriózní žízala [online, cit. 4.6.2010]. Dostupné na internetu: <http://www.seriozni-zizala.cz/vtipy/vtip-had.htm>

⁸⁰Portik.cz [online, cit. 4.6.2010]. Dostupné na internetu: <http://vtipy.portik.cz/kategorie/hadanky>

taky takovou kočku. A na potvrzení svých slov zvedla sukně a ukázala svojí chlupatou šubrtku. Jéj mamí, diví se dceruška, ta tvoje kočka má velkou hubu. Selka však nepřišla do rozpaků a odsekla: Počkej, až tvoje kočka sežere tolik ptáků, jako moje, budeš ji mít taky tak velkou.⁸¹

Přijde žena za doktorem. Doktor dopisuje papíry po předchozím pacientovi. Lehce zvedne oči, podívá se na pacientku a povídá: "Tak co, mladá paní, jak pokračuje naše hormonální léčba? Vidím, že máte trochu chlupatá ěadra." Žena odpoví: "No, pane doktore, táhne se to až dolů ke koulím, no a o tom jsem vlastně s Vámi chtěla mluvit..."⁸²

Na množství vtipů vidímě, že ochlupené nebo holé ženy jsou pro širokou veřejnost zajímavým tématem, které v ostatních (slovesných) oblastech má spíše status tabu.

2.5.4 Jazyk odborných a populárních publikací

Toto téma jsem již rozebírala v předchozích kapitolách. I v odborných publikacích panuje určitá nejednotnost (rozdíl epilace/depilace, vlas/chlup...). Velmi markantní především v neoborném diskurzu je užívání zdrobněliny „chloupky“ ve vztahu k porostu ženského těla. Jinak neoborné publikace a články užívají i velmi expresivní výrazy, aby docílily silného účinku a ovlivnily chování žen (viz Bravo).

3. Každodenní praxe žen

Podstatnou část mé bakalářské práce tvoří výzkum provedený formou dotazníku. Nepodařilo se mi najít žádnou (vědeckou) práci, která by měla za téma odstraňování ochlupení u žen z České republiky. Ačkoliv moje dotazníkové šetření nemůže sloužit z vícero důvodů jako reprezentativní výzkum, který by se dal vztáhnout na celou ženskou populaci ČR, je důležitou sondou, která alespoň naznačuje současný stav. Pro tento výzkum jsem se rozhodla také z toho důvodu, že si myslím, že nevyužit pamětnic a „očitých svědkyň“ - když zkoumám téma, jehož aktéři (alespoň zčásti) ještě jsou mezi živými - by byla při nejmenším škoda, ne-li téměř hřích.

---

81 Vtipy-vtipky.[online, cit. 4.6.2010]. Dostupné na internetu: <http://www.vtipy-vtipky.xf.cz/kategorie-vtipu.php?idhod=1677&hlas=0&pozice=270&kategorie=Sex>

Forum mobilmania [online, cit. 4.6.2010]. Dostupné na internetu: <http://forum.mobilmania.cz/viewtopic.php?f=12&t=26660&p=573725>

82 <<http://borg2of3.net/index.php?clanek=vtiparna&kategorie=10&idv=81>> [online; cit 3.6.2010]

3.1 Profil respondentek

Zkoumanou skupinou jsou v tomto případě ženy, žijící na území České republiky. Ačkoliv v názvu stojí „u českých žen“ došlo v průběhu přípravy dotazníku k posunu ve vymezení zkoumané skupiny na ženy žijící na území ČR. K tomuto rozšíření došlo, jelikož mě zajímaly případné rozdíly mezi ženami, které prošly fází dospívání v ČR nebo ve státních útvarech jí předcházejících, a ženami, které dospívaly v jiných zemích. Žen, které by pocházely z jiné země, ale nakonec bylo zanedbatelné procento.

Dotazník vyplnilo 160 žen. Dotazník byl koncipován pro následující věkové skupiny:

– Méně než 15	1 respondentka	– 51-60	24 repondentek
– 15-20	20 respondentek	– 61-70	3 respondentky
– 21-30	66 respondentek	– 71-80	1 respondentka
– 31-40	12 respondentek		
– 41-50	34 respondentek		

První a poslední věková skupina byly zastoupeny pouze jednou ženou a v kategorii 61-70 let vyplnily dotazník ženy tři. Protože byly tyto věkové skupiny zastoupeny tak řídky, nezahrnula jsem se do celkového vyhodnocení. Věk dotazovaných žen byl omezen především způsobem, kterým jsem dotazník šířila. Pro jeho šíření jsem využila především svých známých. Vyhodnotila jsem tento způsob jako nejjednodušší a také jako nejefektivnější. Pokud bych informátorky „chytala“ například na ulici, zabralo by to mnoho času a moje úspěšnost by vzhledem k tématu a k faktu, že bych nenabízela žádnou odměnu, nejspíš nebyla nijak vysoká. Dotazník jsem buď posílala jako přílohu e-mailu nebo odkaz na internetové úložiště dat. Ten jsem rozesílala pomocí mého facebookového profilu. Další dotazníky rozdávali dobrovolníci a dobrovolnice z okruhu rodiny a známých např. na svých pracovištích nebo v rodině. Sběr dotazníků probíhal od května do července roku 2010 buď emailem, nebo vytištěné dotazníky nosily ženy mě nebo mým dobrovolníkům.

V následující části tedy budu vyhodnocovat odpovědi 156 žen ve věku od 15-60 let, které z 95,5% pocházejí z České republiky. 57,1% respondentek žije ve větším městě, 19,9% na vesnici, 14,1% v menším městě a 9% ve středně velkém městě. Ne všechny ale žijí v takové obci, ze které pochází (41,7% z většího města, 29,5% z vesnice...). 48,1% dotazovaných žen studuje, 37,2% pracuje, 2,5% je na mateřské a zbytek buď v domácnosti, penzi nebo svůj stav definoval jinak. Vysoký podíl studujících, stejně jako zatím nejvyšší dosažené vzdělání středoškolské souvisí s tím, že 55,1% respondentek je ve věku 15-30 let. Ze stejného důvodu je také vysoký počet žen, které nepečují o žádné dítě (63,5%). Nejvíce žen pečujících o jedno nebo více dětí je ve skupině 41-50 let. Celkem pečuje o jedno dítě

7,1% respondentek a o více než jedno se stará 14,7% respondentek.

3.2 Struktura dotazníku

Dotazník obsahoval 31 otázek. Některé otázky zahrnovaly hodnocení situace před deseti lety nebo před rokem 1989. Snažila jsem se poskytnout vhodnou odpověď i pro informatorky, které nemohou z důvodu věku na tyto otázky odpovědět. Byly to otázky týkající se odstraňování ochlupení (16 otázek). Dále obsahoval pět otázek souvisejících s kosmetickými zvyklostmi žen samotných a jejich názor na kosmetické návyky v České republice vůbec. V souvislosti s mou úvahou o vlivu lifestyleových časopisů na chování žen jsem se dvěma otázkami dotazovala, zda si ženy tyto časopisy kupují. Na konci dotazníku se nacházelo šest otázek zjišťujících podrobnosti o osobách respondentek (věk, vzdělání...). Byl ponechán prostor i pro komentáře žen a to nejen v poslední „otázce“ („31. Vaše poznámky či komentáře k dotazníku“). Na několik otázek totiž měly respondenty odpověď formulovat samostatně. Poměrně mnoho respondentek odpovídalo i u jiných otázek vlastními slovy – své komentáře vepisovaly na volný prostor dotazníku. Nevyplněný dotazník a přehled toho, jak ženy odpovídaly, se nachází v příloze. Tabulka zachycuje počet osob a odpovědí, která jsou vyjádřena i v procentech, aby bylo možné porovnávat jednotlivé věkové skupiny.

3.3 Vyhodnocení dotazníku

3.3.1 Kosmetické návyky

Kosmetických návyků a zvyklostí se týkaly otázky 1, 3, 4, 5 a 19. V **první otázce** měli ženy odhadnout, kolik času denně věnují péči o své tělo. Nejvíce času věnují svému tělu a zevnějšku ženy mladší 20 let. 60% jich takto tráví 1-2 hodiny denně a 10% dokonce více než 2 hodiny. Z ostatních skupin péči o tělo žádná netráví více než 2 hodiny denně. Naopak většina tvrdí, že jim péče zabírá méně než hodinu denně (21-30: 69,7%; 31-40: 75%; 41-50: 73,5%). Nejvíce žen se k této kategorii přihlásilo z věkové skupiny 51-60 let (95,8%). Tato čísla by se dala interpretovat následně: Ženy s rostoucím věkem věnují péči o svůj zevnějšek méně času, jelikož mají víc jiných povinností a /nebo vzhled je pro ně méně podstatný. Je také možné hledat souvislost mezi větším důrazem na vzhled a péči u skupiny 15-20ti letých s faktem, že se narodily a vyrostly po roce 1989 a byly tudíž vystaveny jiným vlivům než starší ženy. Tato hypotéza se mi zdá málo pravděpodobná, vzhledem k tomu, že i mnoho žen ze skupiny 21-30 rostlo a dospívalo po roce 1989 a přesto věnují péči o své tělo průměrně méně času. Nutno ještě poznamenat, že se špatně odhaduje, kolik času člověk denně stráví s

kosmetickými nebo hygienickými úkony. Navíc škála úkonů, které můžeme považovat za péči o tělo, je velmi široká. Setkala jsem se také s reakcemi, že ženy považovaly dvě hodiny denně za příliš mnoho a tvrdily proto, že takto tráví méně času.

Ve **třetí otázce** měly respondentky vyjádřit svůj názor na to, jestli se po roce 1989 změnilo něco na poli péče o tělo. Odpověď měly formulovat samy volně, abych zjistila, ve kterých oblastech vnímají změny. Spektrum odpovědí bylo široké. Shrnula jsem odpovědi do několika skupin. Změnili se:

- časopisy
- větší informovanost
- více informací
- péče je důležitější
- lidé o sebe víc dbají
- vyšší kvalita přípravků
- více se o tom hovoří, publikuje...
- více reklamy
- služby
- lidé se víc d/epilují
- více prostředků a metod (i pro alergiky)
- více služeb
- lepší služby
- změna ideálu a vnímání těla
- přehnané požadavky na ženy
- investuje se do toho víc peněz
- více přípravků a péče pro muže

Většina žen si myslí, že se něco změnilo (131 žen). Jedině ve věkové skupině 15-20 si 30% respondentek myslí, že k žádným změnám nedošlo. Tento poměrně velký podíl vznikl možná tím, že nebyla dána možnost odpovědi „Nevím/nemohu posoudit (z důvodu věku)“. Protože porovnáme-li odpovědi s odpověďmi na otázku devatenáct (kontrolní), zjistíme, že otázky 19 si pouze jedna žena ze všech skupin myslí, že se nic nezměnilo. Ostatní buď určité změny vidí, nebo se nedokážou situaci posoudit, jelikož situaci před rokem 1989 nezažily. U otázky 19 volily tuto odpověď právě ženy ze skupiny 15-20 let a o něco méně ženy ze skupiny 21-30 let. Lze se tedy domnívat, že ženy, aby mohly odpovědět alespoň nějak, zvolily u třetí otázky možnost, že se nic nezměnilo. Několik respondentek dokonce dopsalo na okraj dotazníku, že si tuto dobu nepamatují, a proto nemohou posoudit, zda došlo ke změnám. U třetí otázky stejně jako u otázky 19 je zajímavé, že právě převážná část obou nejmladších věkových kategorií má na situaci před rokem 1989, na situaci, kterou nezažily nebo si ji nepamatují, nějaký názor. Podle komentářů několika z nich je patrné, že si jsou vědomy určitou „neoprávněností“ nebo nepodložeností svých názorů. Některé se snažily si své názory ověřit, například u matek.

Ze 131 (84%) žen, které odpověděli na tuto otázku ano, se jich nejvíce domnívá, že se zlepšila

kvalita a šíře sortimentu kosmetických produktů (38,5%). Také poskytované kosmetické služby se podle 15% respondentek změnil. 21,2% si myslí, že se změnil ideál krásy a vnímání těla. 17% má za to, že o sebe lidé nyní víc dbají, a 6%, že je péče o tělo důležitější než před rokem 1989. 15,4% si myslí, že se lidé víc depilují. Celkem 28,2% ze všech dotazovaných žen si myslí, že je přístupných více informací z oblasti péče o tělo a že v souvislosti s tím stoupla informovanost populace. Další oblasti, ve kterých proběhly nějaké změny se pohybují mezi 1-7 % (viz tabulka v příloze).

Otázka 19 je kontrolní otázkou k otázce tři. Na rozdíl od ní, zde však měly ženy zatrhnout jednu odpověď z několika předem daných. U položek „Kosmetické zboží“, „Nabízené služby“ (kosmetické) a „Informovanost“ měly vybrat, zda se zlepšila po roce 1989 jejich kvalita a kvantita. Mohly též odpovědět, že se nezměnilo v dané oblasti nic, nebo že nemohou situaci kvůli nízkému věku posoudit. Jak již bylo popsáno u předchozí otázky, odpovědi na třetí a devatenáctou otázku se lišily. Ženy využívaly odpověď „Nemohu to kvůli věku posoudit“. U každého podbodů to bylo cca. 22% respondentek. Nejvíce žen (64,1%) si myslí, že se zlepšila informovanost. 62,8% si myslí, že stoupla kvalita kosmetického zboží a 55,1% že je zboží více. Kvalita kosmetických služeb se zlepšila podle 62,8% respondentem 53,2% pozoruje změnu ohledně kvantity kosmetických služeb. Negativní vývoj udávala vždy jedna osoba, ne vždy se stejné věkové skupiny. Také odpověď „Neměnilo se“ volila většinou 1 osoba.

Otázka čtvrtá zjišťovala, zda ženy využívají služeb profesionálních kosmetických salónů. Několikrát za měsíc jako jediná ze všech skupiny využívá těchto služeb jedna dívka ze skupiny 15-20 let. Většina dotazovaných využívá tyto služby jen zřídka (15-20: 45%, 21-30: 40,9%, 31-40: 66,7%, 41-50:41%, 51-60: 50%). Polovina 30ti letých pak nevyužívá tyto služby vůbec. U ostatních skupin nevyužívá tyto služby nikdy 16-35% (vždy z dané skupiny). Otázkou bohužel zůstává, zda je tomu tak z finančních nebo jiných důvodů. Kosmetická zařízení navštěvují ženy primárně kvůli jiným procedurám, než depilaci. Tu v salonech podstupují hlavně ženy ze skupiny 51-60 (40% z 15 respondentek, které chodí do salónů). U ostatních skupin se toto číslo pohybuje mezi 16 a 24,4% z návštěvnic salónů.

V **páté otázce** měly ženy upřesnit, jaké služby v salonech podstupují. Nejčastěji podstupují čištění pleti (41,7%), dále pak manikúru/pedikúru (19,2%) a 15,4% z nich se také nechává v salonech d/epilovat. 9,6% z celkového počtu dotazovaných využívá jiné služby salónů.

3.3.2 Depilační návyky

Pátá otázka „zavádila“ o téma depilace, ale podrobněji se k ní dostáváme v **otázce**

šesté. Otázka zněla, zda ženy odstraňují ze svého těla ochlupení. 97,4% všech dotazovaných odpovědělo pozitivně, několik málo respondentek, si ovšem ochlupení odstraňuje jen výjimečně, nebo například pouze upravuje obočí. Nakládala jsem s nimi ovšem stejně jako s ostatními, jelikož i malá úprava je úprava. Ve věku od 15 do 40 let si odstraňují ochlupení všechny respondentky. Ve věkové kategorii 41-50 si je neodstraňuje (a nikdy neodstraňovala) 1 žena a ve věku mezi 51 a 60 lety si je neodstraňují a neodstraňovaly 3 ženy (1,9% z celkového počtu respondentek).

Z odpovědí **na sedmou otázku** vyplývá, že průměrný věk, kdy začínají odstraňovat ochlupení je nejnižší u skupiny 15-20ti letých: 12 let. Nejvyšší je u nejstarších žen (51-60), a to 24 let. Ženy ze skupiny „21-30“, začaly s odstraňováním průměrně ve 14 letech, ze skupiny „31-40“ v 19 letech a ženy dnes 41 až padesátileté začaly průměrně ve 21 letech. Musíme si ale uvědomit, že pokud se díváme na jednotlivé respondentky mnoho jich začínalo i ve výrazně nižším věku než je průměr u jejich skupiny. Tak i u nejstarší skupiny najdeme ženu, která si odstraňuje ochlupení od 13ti let (pro další viz tabulka v příloze). Další faktor, který musíme u této otázky zohlednit je to, že dnešní čtyřicátnice či padesátnice si nemusí přesně vzpomínat, v kolika letech se začaly depilovat.

Četnost odstraňování ochlupení je poměrně rozmanitá. 48% si odstraňuje ochlupení několikrát za týden a 22% žen jednou týdně. Vždy zhruba desetina se depiluje několikrát nebo jednou za měsíc. Méně často vykonává tuto činnost 2,6% a naopak každý den 1,9%. Rozložení těchto intervalů uvnitř jednotlivých věkových skupin se liší. Žen do 30 let se z velké části „holí“ několikrát za týden (60-7,21%) nebo jednou za týden (22,7-30%). Ženy ve věku mezi 31 a 40 lety si z 58,3% odstraňují ochlupení jednou za týden, 33,3% několikrát za týden a 25% jednou měsíčně. U starších žen jsou odpovědi rozloženy rovnoměrněji. Věková skupiny 41-50 let odstraňuje ochlupení nejčastěji jednou za týden (38,2%), dále pak několikrát za měsíc (26,5%). Z nejstarší skupiny odstraňuje 25% několikrát za týden, 16,7% jednou týdně, a naproti tomu 12,5% méně často než jednou za měsíc.

Jsou části těla, ze kterých si odstraňuje ochlupení většina žen, a jsou takové části, které si upravuje výrazně méně respondentek. Mezi ty první patří lýtka (89,1%), podpaží (85,9%), intimní partie (81,1%) a obočí (73,1%). Lýtka si nejvíce holí nejmladší skupiny (100%)⁸³ a se stoupajícím věkem klesá počet žen, které depilují lýtka. Podobná tendence je patrná i u podpaží a intimních partií, s tím rozdílem, že nejvyšší výskyt je u skupiny „21-30“ a nejmladší skupina je na stejném počtu jako skupina „31-40“. V nejstarší skupiny si tyto partie „odchlupuje“ zhruba o polovinu méně žen, než u skupiny s nejvyšším počtem. Obočí si upravuje ve všech skupinách podobné procento žen. Dále si ženy depilují stehna (37,2%),

---

⁸³ U porovnání mezi skupinami odpovídá stům procentům počet respondentek v dané věkové skupině.

oblast pod nosem (23,1%), ruce/paže (10,9%/8,9%), bradu (10,2%), břicho (8,3%) a další části těla, které jsou zastoupeny pouze několika málo odpověďmi (např. záda, uši...). Dále se podle příslušnosti k věkové skupině se nejmarkantněji liší výskyt pozitivních odpovědí u ochlupení na bradě, kdy ženy ze skupiny „41-50“ si tyto partie depilují ze všech skupin nejvíce (26,5%), oproti dvěma nejmladšími skupinami, ze kterých si bradu depiluje vždy pouze jedna žena (1,5-5%). Zajímavé je, že ochlupení pod nosem si odstraňují zejména ženy ze skupiny 15-20 a 41-50. Celkově se také dá říci, že nejméně si odstraňují ženy z nejstarší skupiny. (kromě úprav obočí). Jinak rozdíly mezi ženami různého věku (průměrně) nejsou až tak velké, jak jsem očekávala.

Z výzkumu vyplývá, že ženy používají k odstraňování ochlupení většinou několik různých metod. Nejběžnějším prostředkem je žiletka (78,2%), kterou si holí zejména podpaží a nohy. Následuje vytrhávání pinzetou, kterou používá 58,97% respondentek, a to především k úpravám obočí. Ženy využívají i poderní techniku: 24,36% jich vytrhává ochlupení depilačním strojkem a 17,9% používá elektrický holicí strojek. Vosk používá zhruba stejně žen (18,6%). 10,9% respondentek odstraňuje chlupy depilačnímu krému. Pouze jedna respondentka podstoupila ostraňování laserem. Zajímavým objevem bylo, že jedna žena používá i dnes k holení břitvu (věková skupina 51-60). Rovněž jedna žena využívá brazilskou depilaci. Nad poloviční většina (58,3%) žen uvádí, že nemá oblíbenou značku depilačních prostředků. Oproti tomu 41% ji má, i když velká část z nich používá i jiné (30,1%).

Ženy buď používají stále stejné techniky („Nikdy tyto techniky nestřídám a neměním“ 48,3%) nebo je mění jednou za několik měsíců, případně jednou za několik let (u obou kolem 17%). Jen 9,6% respondentek střídá/mění metody častěji. S těmito údaji nekorespondují odpovědi na otázku šestnáct, kde pouze 12,8% udalo, že změnilo během posledního roku způsob odstraňování ochlupení. Ženy vůbec za poslední rok nezměnily příliš své depilační návyky. Nejvíce změn proběhlo u nejmladší skupiny. Ani z dlouhodobější perspektivy (posledních deset let) se nezdá, že by své návyky příliš měnili. Změny metody, depilované oblasti, četnosti holení nebo to, že by s depilací začaly či přestaly uvádělo vždy maximálně 34,6% z celkového počtu respondentek. V obecné rovině se ale cca. polovina respondentek (57,7%) domnívá, že v oblasti odstraňování ochlupení za posledních došlo ke změnám. 18,6% s tímto tvrzením nesouhlasí.

Jak jsme již viděli u otázky číslo tři, zhruba 30% respondentek si myslí, že o sebe lidé od roku 1986 začali více dbát, a 15% si myslí, že se lidé více depilují. **Otázka dvacet** kladla podobnou otázku, tentokrát zaměřenou pouze na depilaci. Zde ovšem odpovědělo 57,7% pozitivně, tedy že se ženy více „holí“. Ve vztahu ke své osobě, ale uvedlo pouze 39,7%, že se od roku 1989 více holí. Jak přesně ženy vnímají změny a co považují za určující míru se

můžeme jen dohadovat. Holí se ony podle sebe „dostatečně“ a holily se „dostatečně“ i dříve a ostatní se dřív holily málo a od roku 1989 se holí více? 9,6% si myslí, že se ony osobně holí pořád stejně. 4,5% uvedlo, že i ženy obecně se holí stále stejně. Nesmíme samozřejmě zapomínat, že právě u této otázky 23,7% a 37% u možnosti „Já osobně se holím“ mladších respondentek neodpovědělo, protože se necítily být vzhledem ke svému věku kompetentní. Jinak se většinou zhruba polovina respondentek domnívá, že je dnes více technik odstraňování ochlupení (63,5%), že se o tomto tématu více mluví (60,3%), že se toto téma více vyskytuje v médiích (58,3%) a že být „oholená“ je dnes důležitější (49,4%). Vždy mezi 23 a 28% respondentek na tomto místě odpovědělo, že to nemůže kvůli věku posoudit. Že se situace nezměnila, odpovědělo 0,6-3,8% žen. A pouze celkem 3 ženy si myslí, že se ženy méně „holí“ nebo že se o tomto tématu méně mluví v médiích.

3.3.3 Motivace a přístup respondentek k odstraňování ochlupení

V tomto výzkumu mě zajímalo nejen zda se ženy holí a jak se holí, ale také proč se holí. Motivace jejich chování se týkaly otázky 8, 12 a do určité míry i 22 a 23. Odpověď na tuto otázku měly ženy opět formulovat samostatně. Daly by se rozdělit do tří větších skupin – vlivy okolí/médií, vlastní názory/pocity a důvody biologické/praktické. Tyto vrstvy se samozřejmě prolínají, jelikož názory respondentek se zakládají (mnohdy aniž by si to uvědomovaly) na podnětech zvenčí. Ze široké škály odpovědí se nejčastěji vyskytovala odpověď „Společnost/okolí“ (započítáme-li ještě důvody „Přítel“ a „Kamarádky/kamarádi“, „rodina/maminka“, „Chloupky jsou brány jako špatné/ošklivé“, odpovídalo takto 37,8% respondentek). Působení (módních) trendů na své chování udává 9,6% respondentek, vliv médií pouze 3,8%. Vlivy z okolí a společnosti identifikovaly jako důvod, proč se začaly depilovat, zejména mladé ženy do třiceti let. U starších byly odpovědi stejnoměrně rozložené do menších podílů, pouze ve skupině „41-50“ vybočovala co do počtu odpovědí „Nelíbily se mi chloupky/neestetické“. To byla také druhá nejčastější odpověď vůbec (22,4%). Můžeme ji zařadit do skupiny „vlastní názory/pocity“ spolu s odpověďmi „Stud“ (2,6%), „Nepříjemný pocit“ (12,8%), „Já sama/chtěla jsem“ (1,9%) a popř. „Zvědavost“ (1,9%). „Vnější“ a „vnitřní“ důvody se tedy vyskytují poměrně stejnoměrně.

Do poslední skupiny jsem zahrnula důvody pocíťované jako praktické, biologicky podmíněné nebo hygienické. Celkem tato skupina čítá 35,9%, tedy opět podobnou hodnotu, jako obě předchozí skupiny. Nejpočetnější v této skupině je prostá odpověď „Intenzivnější růst ochlupení“ (11,5%).

Dvanáctá otázka zněla „Proč odstraňujete chloupky z Vašeho těla?“ a zjišťovala

současnou „depilační“ motivaci respondentek. Z pěti možných odpovědí ženy nejvíce volily možnost „Líbí se mi oholené tělo“ (66,7%) a Hygienické důvody (63,5%). První z nich s převahou převládal u dvou nejmladších skupin, druhý u skupiny „31-40“. Další odpovědi byly „Líbí se to mému partnerovi“ (29,5%), „Jiné“ (14,1%, např. Společenská norma) a „Zdravotní důvody“ (8,3%). Tyto výsledky se dají interpretovat mimojiné tak, že společenská norma pro repondentky v současné době nehraje takovou roli, nebo že si ji neuvědomují, pokud jim není explicitně nabídnuta jako jedna z možností. Přikláním se k druhé variantě, jelikož to, že se líbí tělo bez chlupů jim a jejich partnerům, není nic jiného než internalizovaná společenská norma.

Jak jsme již viděli u předešlé otázky, ženy udávají svého partnera jako důvod pro své chování až na třetím místě. V otázkách **22 a 23** se zkoumal právě vliv partnera na depilační chování žen. Z odpovědí vyplívá, že 57% partnerů upřednostňuje, když se jejich partnerka „holí“. Podle slov respondentek to přímo či nepřímo vyžaduje 49,4% jejich mužů. Jen 3,2% partnerů nechce, aby se ženy holily. 21,2% žen si myslí, že je jejich partnerovi jedno, zda se holí. Kolem 15% respondentek neví, co si o tomto tématu jejich partner myslí a jestli vyžaduje, aby se „holily“. Několik respondentek uvedlo, že nemají v současné době partnera. Bohužel tuto možnost jsem u těchto dvou otázek nevzala při sestavování dotazníku v potaz. Různé respondentky poznamenávaly, že jejich „holící“ úsilí závisí právě na tom, zda mají v daném okamžiku partnera nebo ne, a dále také na ročním období. Tedy toto jsou dvě hlavní okolnosti, které je nutí ukazovat kůži.

67,9% respondentek prý o tématu depilace hovoří s kamarádkami, 28,2% s jinými osobami (matka, dcera, babička, teta, přítel/manžel). 8,3% respondentek 16,7% žen o tomto tématu s nikým nehovoří. Nejvíce žen, které o tomto tématu s nikým nemluví (45% této věkové skupiny) je ze skupiny „51-60“. Jedním z důvodů, jestli se o tomto tématu ženy s někým baví, by mohl být stud. Většina žen (82,7%) nepovažuje toto téma za nepříjemné a baví se o něm. Dále se vyskytlo několik málo výjimek, které se o tomto tématu s nikým nebaví, ačkoliv jim téma přijde normální, a několik výjimek, které o depilaci si hovoří (např. s kamarádkami), ale není jim to příjemné, jelikož je to podle nich téma osobní. Z toho to důvodu vnímá toto téma jako nepříjemné 5,8% respondentek. Když jsem někomu vyprávěla, na jaké téma píše bakalářskou práci, byly reakce velmi různorodé. Ačkoliv se odmítavé reakce vyskytovaly i u mladších, straší ročníky se mnohdy vyjadřovaly o mém nápadu negativně. Nebylo to ale jen kvůli studu, že by vnímali toto téma jako tabu, ale také kvůli tomu, že jim téma přijde tak obyčejné, že nestojí za to o něm psát. Myslím, že to je také jeden z důvodů, proč skoro sedmnáct procent respondentek o něm s nikým nehovoří.

Závěr – Konfrontace norem a praxe

Již v úvodu jsem zdůrazňovala, že kulturní normy nejsou tvořeny pouze jedním, nějakým způsobem nadřazeným subjektem, nýbrž že se na jejich tvoření a upevňování i subjekt podřizují. Proč jsem tedy rozdělila svou práci na dvě zdánlivě antagonické části, na část zabývající se těmi, kdo normy tvoří, a na část popisující ty, jež normu možná aplikují v každodenní praxi? V této práci totiž vycházím z hypotézy, že určité subjekty se pokouší z různých důvodů více či méně aktivně a vědomě definovat a šířit normy, jak by ženy měly vypadat a zda si mají odstraňovat z některých tělesných partií ochlupení. Na druhé straně pak stojí právě ony ženy, které tyto normy buď akceptují a aplikují na své tělo a soudí podle nich i druhé, nebo je nepřijmou a nějak se vůči nim vymezí. Ať už s normami naloží jakkoliv, většinou tak činí nevědomky. V tom je právě rozdíl oproti subjektům první skupiny, a proto jsem ve své práci rozčlenila v podstatě jeden úsek reality na dvě části. Nyní bych obě části chtěla konfrontovat a odhalit tak síly, kterými na sebe obě strany působí, a vztahy, které mezi nimi panují.

Mezi média, v nichž prezentují normativní subjekty své názory a vzory, jsem zařadila literaturu lékařskou, kosmetickou, časopisy pro dívky a ženy, ostatní periodika a internetové články, filmy, reklamy a jazyk a slovesnost obecně, jako orgán, který nese nejen tradiční významy a kategorie. Z toho plynoucími normativními subjekty tedy jsou lékaři, kosmetičky, redakce a autoři časopisů, účastníci internetových diskuzí a přispěvatelé internetových „periodik“, filmoví tvůrci, producenti kosmetických výrobků. Co se jazyka týká, reprodukuje jím své normy společnost. Zejména u filmových tvůrců, internetových diskuzí a v podstatě i v případě jazyka nejspíš nejde o normativnost tak aktivní, jako u předešlých subjektů. Domnívám se ale, že mají trochu jiný status, než normy, které reprodukují ženy. A to sice podle pořekadla „co je psáno, to je dáno“. Jsou-li věci fixovány nějakým médiem, získávají na vážnosti. Z analýzy těchto (mediálních) výstupů jsem vyvodila několik postojů a přístupů, které ony normativní subjekty zastávají vůči odstraňování ochlupení, resp. Kterými se zaštiťují, když chtějí své normy legitimizovat. Tyto přístupy jsou následující

- hygienický a zdravotní (lékařský)
- dichotomie lidského vs. zvířecího (příroda vs. civilizace/kultura)
- dichotomie feminity vs. maskulinity
- jeden ze znaků dospělosti
- estetický aspekt

V první kategorii (hygiena, zdraví) jsou chlupy spojovány se špínou a nehygieničností.

Kategorie hygieničnosti a prospěšnosti pro zdraví používá nejen medicína a s ní spojené obory, ale funguje jako důležitý argument i ve všech ostatních diskurzích. Zaštiťují se jimi kosmetické příručky, časopisy i výrobci kosmetických prostředků. I odstraňování ochlupení bývá odůvodňováno právě přínosem pro osobní hygienu a zdraví. Ačkoliv v odborné literatuře jsem o ničem takovém zmínku nenašla, byla tato argumentace částečně potvrzena několika lékaři (kožní, gynekolog) i jiným zdravotnickým personálem. Považují za hygienické zejména holení slabin, jelikož chlupy na sebe nabalují látky, které vylučuje tělo a které jsou následně semeništěm bakterií. Proto považují za vhodné, aby ženy zkracovaly porost intimních oblastí především v období menstruace, nebo při potížích doprovázených výtokem. Porost v podpaží nebyl shledán jako zdraví škodlivý, spíše za nehygienický ve vztahu k zápachu, který může vznikat, když se rozkládá pot. Jelikož se pot drží na ochlupení ve větší míře než na oholené pokožce, je i následný zápach, vznikající při rozkladu potu, intenzivnější. Ochlupení také ztěžuje aplikaci deodorantů či antiperspirantů. Na druhé straně se ale objevují i názory, že ochlupení na určitých místech slouží k ochraně těla proti vniknutí cizího tělesa nebo proti chladu.

V rámci druhé kategorie jsou chlupy jasně (i když často neimplicitně) spojovány se zvířaty a/nebo zvířecími vlastnostmi. Tím, že se srsti zbavíme, se stáváme plnohodnotnými, kulturími lidmi. Tento motiv najdeme i v pohádkách. V závislosti na genderu ochlupené osoby byly tyto vlastnosti doposud hodnoceny u mužů jako převážně kladné (silný jako medvěd,...), zatímco u žen jsou považovány za nepatřičné. Tady se tento pohled prolíná s dichotomií: hladkou pleť (tudíž bez chlupů) mají ženy a muži jsou drsně zarostlí. Paradoxní je, že zvířecí kožešiny jsou na ženách považovány za velmi sexy, údajně evokují zvířecí divokost a pravděpodobně také luxus.

Zvýšený růst ochlupení (a jeho následné odstraňování) je jedním ze znaků dospělosti. Učíme se to již na základních školách. Jak konstatuje Skupnik⁸⁴, dříve se tato činnost týkala mužů - vousy a jejich odstraňování byly jedním ze znaků dospělosti. Dnes se toto pravidlo přeneslo i na ženy, ačkoliv se týká většinou jiných tělesných partií a většinou není kontrolováno a diskutováno tak veřejně, třeba na návštěvě u příbuzných, jako tomu bývá u mladých mužů. To znamená, že části těla se stávají kulturní a společensky plnohodnotné (plnohodnotní jsou dospělí), až když jsou nějakým způsobem upravené. Skupnik řeší tělesné adjustace jen ve vztahu k ženským genitáliím, mnoho jeho úvah se dá ale použít i pro jiné části těla a jejich „holení“. Odstraňování ochlupení (minimálně poprvé) je v naší společnosti v

---

84 Skupnik, Jaroslav. *Panoráma antropologie biologické – sociální – kulturní. 33 Kultury sexuality: Západ a ženská obřízka. Kulturně antropologická perspektiva*. 1. vyd. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, 2007.

podstatě součástí přechodového rituálu.

Pátý přístup je latentně přítomen ve všech ostatních přístupech. Estetické hledisko je často udáváno jako důvod k určité úpravě či odstraňování ochlupení. Zároveň ale fungují ostatní přístupy, zejména hledisko maskulinity/feminity, jako odůvodnění estetických norem. Je tedy těžké určit, které hledisko je výchozí – tedy za předpokladu, že věříme, že dá najít jeden jediný výchozí důvod.

Další méně výrazné kategorie, které jsem našla při analýze jazyka se v jiných oblastech příliš nevyskytují, např. chlup jako měřítko přesnosti, množství, intenzity.

Tyto kategorie se v každodenní praxi odráží poměrně silně. Většina žen odstraňuje ochlupení ze svého těla. O něco více se „holí“ ženy mladší, ale mezi dnešními náctiletými a dnešními čtyřicátnicemi není takový rozdíl, jak by se dalo očekávat, vzhledem k tomu, že starší ženy vyrostly před rokem 1989. Ten se jeví jako zlomový v tom smyslu, že po změně hospodářského systému se na našem trhu objevilo víc kosmetických výrobků a služeb. To potvrzují pamětnice i dobové časopisy. Pokud porovnáme média tehdejší a dnešní, zjistíme také, že dnes působí na ženy více reklam. To reflektovaly i mnohé z respondentek. Z časopisů získává informace podle vlastních slov v některých skupinách až 50% respondentek, ačkoliv si časopisy kupuje jen minimum z nich. Mladší generace (do třiceti let) získává informace z velké části z internetu. V každém věku slouží jako důležitý zdroj informací kamarádka.

Poměrně velký rozdíl je mezi věkem, kdy se začaly depilovat dnešní náctileté a starší generace. Mladé dívky začínají dnes průměrně ve dvanácti letech. Tento věk u starších ročníků postupně stoupá, až dosáhne u žen narozených mezi lety 1950 a 1960 24 let. Ženy odstraňují ochlupení nejčastěji holením, dále pak depilačními strojky, pinzetou, voskem a některé také chemickými prostředky. Většinou kombinují dvě metody (pro vytrhávání obočí převládá pinzeta). Ty dále moc nemění ani nestřídají. Převážně si ochlupení odstraňují doma. Jako důvod pro to, že odstraňují ze svého těla ochlupení uvádějí ženy stejnou měrou vliv okolí a společnosti, svůj vlastní dobrý pocit (estetické hledisko) a hygienické důvody. Identifikují se tedy se vzory, které se objevují v médiích, a to až do takové míry, že pohled na ženu, jejíž tělo není oholené, většinu z nich naplňuje odporem.

Ačkoliv můj výzkum nemůže reprezentovat celou českou část ženské populace, věřím, že naznačil, jaké depilační normy v české republice existují a jak pevně jsou tyto kategorie v naší společnosti zakořeněné. Doufám, že bude inspirací dalším badatelům a badatelkám, jelikož se domnívám, že tělu, jako sociální kategorii a symbolu, a technikám jeho užívání a úpravy není stále ještě věnováno tolik pozornosti, kolik by si zasloužilo. Také genderové stereotypy nebyly ještě rozkryty natolik, aby si lidé uvědomovali jejich relativitu.

Literatura

- Baxter-Wright, Emma: *1001 rad, jak vypadat mladší*. Praha: Motto 2009.
- Bečka, J. V.: Slovník synonym a frazeologismů. Vydavatelství novinář. Praha 1982.
- Bittnerová, Dana. Česká přísloví – Soudobý stav konce 20.století. Praha: Nakladatelství Karolinum 2003.
- Braun-Falco, Plewig, Wolff. *Dermatológia a venerológia*. Martin: Osveta 2001.
- Ditrichová, Dagmar - Jansová, Martina - Opavský, Robert. Repetitorium dermatovenerologie. Olomouc: Epava 2002.
- Enzyklopädie des Märchens : Handwörterbuch zur historischen und vergleichenden Erzählforschung* / vydal von Kurt Ranke. Berlin : de Gruyter 1990. Str. 338-348.
- Feřteková, Vlasta a kolektiv. *Kosmetika v teorii a praxi*. Praha: Maxdorf 2005
- Geertz, Clifford. *Dopad pojetí kultury na pojetí člověka*. In: Geertz, Clifford. *Interpretace kultur*. Praha: Slon 2001. Str. 56-57
- Geschichte des privaten Lebens*. Sv. 4. Vydal Perrot, Michelle. Frankfurt am Main: S. Fischer. Verlag GmbH 1992.
- Geschichte des privaten Lebens*. Sv. 5. Vydal Prost, Antoine - Vincent, Gérard. Frankfurt am Main: S. Fischer. Verlag GmbH 1993.
- Hančíková, Lenka: Nemoci způsobené ionizujícím zářením. [rukopis; online]. Praha: UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE, 3. LÉKAŘSKÁ FAKULTA - Klinika pracovního a cestovního lékařství červen 2008. Dostupná v digitálním archivu UK
- Herrera, Patricia a kol. *Manikúra a pedikúra*. Praha: Maxdorf 2005.
- Hudalla, Anneke: Nadvláda krásných. In: Respekt, r. XXI, č. 22 (31.5.-6.6.2010), s. 46-53. Respekt Publishing a.s.
- Machek, Václav. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. Nakladatelství Československá akademie věd. Praha 1957.
- Klégr, Aleš. Tezaurus jazyka českého – Slovník českých slov a frází souznačných, blízkých a příbuzných. Nakladatelství Lidové noviny. 2007.
- Klimeš, Lumír. *Slovník cizích slov*. Praha : SPN - pedagogické nakladatelství, 2005
- Knoblochová, Olga. *Péče o pleť a tělo s Olgou Knoblochovou*. Praha: Scientia medica 1992.
- Lenderová, Milena. *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2001/2005
- Lipovetsky, Gilles. *Třetí žena : neměnnost a proměny ženství* . Praha : Prostor, 2007. Str.108
- Petráková, Olivová. *Krásná v každém věku*. Praha: Grada 2008.

- Régnier-Bohler, Danielle. *Die Erfindung des Selbst; Auskünfte der Literatur*. In: *Geschichte des privaten Lebens*. Sv. 2. Vydal Georges Duby. Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag GmbH 1991. Str. 343
- Rejzek, Jiří. *Český etymologický slovník*. Voznice : Leda, 2001
- Slovník cizích slov. Sestavil kolektiv autorů a konzultantů Ottova nakladatelství. Praha : Ottovo nakladatelství - Cesty, 2000.
- Slovník české frazeologie a idiomatiky, Sv.1, Přirovnání. Leda, Praha 2009.
- Slovník české frazeologie a idiomatiky, Sv.2. Leda, Praha 2009.
- Slovník české frazeologie a idiomatiky. 3, Výrazy slovesné / hlavní redakce František Čermák, Jiří Hronek, Jaroslav Machač*. Praha : Leda, 2009
- Slovník české frazeologie a idiomatiky. 4, Výrazy větné / hlavní redakce František Čermák*. Praha : Leda, 2009
- Skupnik, Jaroslav. *Panoráma antropologie biologické – sociální – kulturní. 33 Kultury sexuality: Západ a ženská obřízka. Kulturně antropologická perspektiva*. 1. vyd. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, 2007. Str. 23
- Vosmík, František a kol.: *Dermatovenerologie*. Praha: Karolinum 1999.
- Wolfová, Naomi. *Mýtus krásy : ako sú obrazy krásy zneužívané proti ženám*. Bratislava : Aspekt, 2000.
- Zábrodská, Kateřina. *Variace na gender*. Praha: Academia 2009.
- Zaorálek, Jaroslav. *Lidová rčení / zpracoval Jaroslav Zaorálek*. Praha : Academia, 2000

Internetové zdroje

- Adams, Bärbel: Körperhaarentfernung bei immer mehr jungen Erwachsenen im Trend. Pressemeldungen 2008/251 vom 18.11.2008 (Tisková prohlášení Universität Leipzig) http://www.zv.uni-leipzig.de/service/presse/pressemeldungen.html?ifab_modus=detail&ifab_id=3180 11.8. 2010
- AdelinaCT. Depilace nohou. [online; cit. 1.2.2011] 7.4.2008 <http://www.youtube.com/watch?v=MOPckaHCUfQ>
- Biologie člověka. Dostupné na internetu: http://ms.gymspgs.cz:5050/bio/Sources/Photogallery_Detail.php?intSource=1&intImageId=291
- Blogzarohemcz. Venuse Breez reklama. [online; cit. 2.6.2010] 7.5.2008. <http://www.youtube.com/watch?v=hNzaeSG4oK0&feature=related>
- Brähler, Elmar. *Verbreitung von Tätowierungen, Piercing und Körperhaarentfernung in Deutschland* [online -tisková zpráva]. Leipzig: Universität Leipzig 13.7.2009 [cit.

- 20.4.2011]. Dostupné na internetu: <[http://medpsy.uniklinikum-leipzig.de/medpsy.site.postext.pressemitteilungen.html?](http://medpsy.uniklinikum-leipzig.de/medpsy.site.postext.pressemitteilungen.html?PHPSESSID=00jr8tio4pb43lbnifnabna450)
- PHPSESSID=00jr8tio4pb43lbnifnabna450.>
- CoquetteMouse.Home depilation 1. [online; cit. 1.2.2011] http://www.youtube.com/watch?v=_xPEsAWylXg
- Doktorka.cz: Neholim si přirození. Jsem už jedina? [online. Cit. 19.5.2011]. Dostupné na Internetu
<http://diskuse.doktorka.cz/neholim-prirozeni-jsem-jedina/>
- Fanoušek pepe the suicide girl. Nenávidím vás. Všechny. [online; cit. 8.5.2011]. 17.3.2010.
 Dostupné na <<http://bandzone.cz/fan/pepek#/fan/pepek?at=blog;bp=7>>
- Forum mobilmania [online, cit. 4.6.2010]. Dostupné na internetu:
<http://forum.mobilmania.cz/viewtopic.php?f=12&t=26660&p=573725>
- Hadolt, Bernhard – Nöbauer, Herta. *Sozialanthropologie des Körpers* [online] 2004.
 Dostupné na přes Google.com na <http://www.univie.ac.at/> [cit. 1.5.2011]
- Hair Removal (hilarious commercial parody) 2006 [online; cit. 2.2.2011].<http://video.google.com/videoplay?docid=4437934969249543756#>
- Heresová, Jana – Vrzáňová, Marie. Hirsutizmus. In: Med. Pro Praxi 2007; [online. Cit. 19.5.2011] 4: 165–168. Dostupné na Internetu:
<http://www.solen.cz/pdfs/med/2007/04/05.pdf>
- Homepage značky Veet. [online, cit. 8.7.2010]. Dostupné na internetu:
<http://www.veet.cz/get-touchably-smooth.php>
<http://www.veet.cz/debut-my-first-depilation-party.php>
- Homepage značky Gillette Venus [online, cit. 8.7.2010]. Dostupné na internetu:
http://www.gillettevenus.com/en_US/tips_and_faqs/new_shavers/index.jsp
- Katolik.cz [online; cit. 3.9.2009] 7.10.2004, Dostupné na internetu:
<http://www.katolik.cz/otazky/ot.asp?ot=2212>
- Kosnerman. Depilace. [online; cit. 1.2.2011] 20.7.2008 http://www.youtube.com/watch?v=931_yNXFDPQ&feature=related
- Lidé se depilovali už v době kamenné, některé ženy to odmítají dodnes* [online; cit. 2.3.2011].
 Dostupné na internetu: <http://www.novinky.cz/zena/styl/197488-lide-se-depilovali-uz-v-dobe-kamenne-nektere-zeny-to-odmitaji-dodnes.html>
- MsBeautychannel. *Tutorial trhání obočí a epilace obličeje 1. část.* [online; 18.07.2009; cit. 27.7.2010]. Dostupné na internetu: <http://www.youtube.com/watch?v=stsn-7JQybc>
- Nakladatelství Sanoma. [online; cit. 27.8.2010]. Dostupné na <
<http://www.sanoma.cz/casopisy/vlasta.html>
- Navajo. Otevřená encyklopedie. Ochlupení na ohanbí. [online. Cit. 19.5.2011]. Dostupné na Internetu
<http://ochlupeni-na-ohanbi.navajo.cz/>

Portik.cz [online, cit. 4.6.2010]. Dostupné na internetu:
<http://vtipy.portik.cz/kategorie/hadanky>

Uzel, Radim. *Holení intimních míst je nezadržitelný trend*. [online; cit. 20.09.2010] Dostupné na
<http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/187998-radim-uzel-holeni-intimnich-mist-je-nezadrzitelny-trend.html> a další články

Vtipy. Seriózní žízala [online, cit. 4.6.2010]. Dostupné na internetu: <http://www.seriozni-zizala.cz/vtipy/vtip-had.htm>

Vtipy-vtipky.[online, cit. 4.6.2010]. Dostupné na internetu: <http://www.vtipy-vtipky.xf.cz/kategorie-vtipu.php?idhod=1677&hlas=0&pozice=270&kategorie=Sex>

Pohádky.org [online; cit.3.9.2009] <http://pohadky.org/index.php?co=pohadka&pohadka=252>

Vtipárna. Borg2of3.net [online; cit. 4.6.2010]. Dostupné na internetu:
<http://borg2of3.net/index.php?clanek=vtiparna&kategorie=10&idv=81>

Bärtige weibliche Heilige. Zölibat und Mehr [online; cit.3.9.2009] 15.4. 2008. Dostupné na internetu: <http://zoelibat.blogspot.com/2008/04/brtige-weibliche-heilige.html>

wikipedia – např. http://cs.wikipedia.org/wiki/Svatá_Starosta

Kůže. Wikipedia [cit. 17.9.2010]. Dostupné na internetu:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Kůže#Vrstvy_k.C5.AF.C5.BEe

Chlup. [cit. 20.5.2011]. Dostupné na internetu: http://cs.wikipedia.org/wiki/Chlup_%28zoologie%29

wilin1. Nohy Honza-holení 2008. [online; cit. 2.2.2011]1.1.2009. <http://www.youtube.com/watch?v=ZtEmkyE-K7A&feature=related>

Časopisy (prameny)

ONA DNES. Praha: Anděl Media Centrum

2009: (č.50, 51

2010: č.2 – 10, 15-18, 21,23, 24, 26, 27, 29-31

Blesk pro ženy. Praha: Ringier ČR a.s.

2009: č. 47, 50

2010: č.1, 6, 9, 10, 17, 26-27

Blesk Zdraví. Speciální vydání. Praha: Ringier ČR a.s., Květen 2010.

Bravo Girl! Praha: Europress 2009, č. 5,

Nová Vlasta. Praha: Sanoma 2009, č. 19, 24,37

Praktická žena. Praha: Mona

1981, č. 6.

1982, č. 8, 11.

1984, č. 11.

1986, č. 4, 5, 7, 12.

1987, č. 1, 12.

1988, č. 10, 12.

1989, č. 7.

1990, č. 4, 5, 7, 12.

1991, č. 1.

Praktická moderní žena. Praha: Sanoma Magazines Praha, s.r.o.

2007, červenec

2008, červenec

2009, únor, srpen/září

2010, duben, květen

Vlasta. Listy rady čs. žen. 1947. Např. čísla 40, 41, 43, 44 .

Vlasta. Mona 1991. Č. 6, 9.

Filmy, seriály

Bright, Kevin a.d. Přátelé (Friends). USA 1994

McDonald, Michael a.d. *Cougar Town*. USA 2009

Meyers, Nancy. *Po čem ženy touží (What Women Want)*. USA 2000.

Zelenka, Petr. Karamazovi. Česko/Polsko 2008.

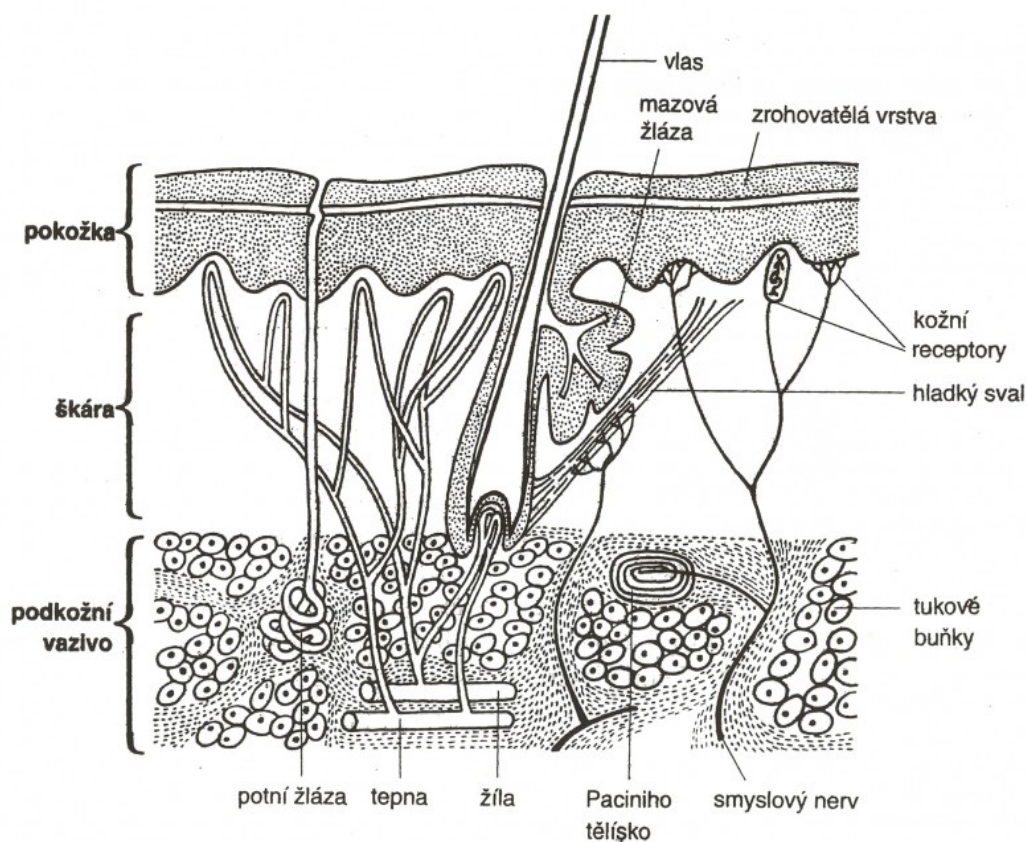
Přílohy

Seznam příloh:

Ilustrace 1: Řez kůží (www.gymspgs.cz)

Ilustrace 2: Tvary obočí (Knoblochová, Olga. Péče o tělo s O. Knoblochovou. Praha: Scientia medica 1992. Str. 31.)

Příloha 3: Výsledky dotazníkového šetření (tabulka ve formátu pdf.)

ce 1: Řez kůží (http://www.gymspgs.cz)

Ilustra

Ilustrac

e 2: Tvary obočí (Knoblochová, Olga. Péčě o tělo s O. Knoblochovou. Praha: Scientia medica 1992. Str. 31.)